

LUBJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
IN PROSVETO

10.

1908

Vsebina aprilskega zvezka:

1. Vladimir Levstik: <i>Verzi</i> . Kralj. Mlada Lašs. Maksima. Stud. Bajke o mladosti	193
2. Ivan Cankar: <i>Pravična kazen božja</i> . (Konec.)	195
3. Vladimir Levstik: <i>Tri ptice</i>	204
4. Dr. Jos. Tominšek: <i>Slavna in bedna Italija</i> . (Dalje prihodnjič.)	205
5. Vojeslav Molè: <i>Ob morju</i>	211
6. A. Aškerc: <i>Ribniška čarovnica</i>	212
7. Ivan Lah: <i>Signora Bianca</i> . (Konec.)	224
8. Podlimbarski: <i>Iz starih zapiskov</i> . (Dalje prihodnjič.)	232
9. Milan Pugalj: <i>Vida</i>	237
10. Fr. Strnad: <i>Sodoma</i> . (Dalje prihodnjič.)	238
11. L. Pintar: <i>Satura</i> . (Konec prihodnjič.)	243
12. Književne novosti. Dr. Iv. Merhar: <i>Ivan Cankar: Zgodbe iz doline šentflorjanske</i> . (Konec prih.) — „Slovenska Šolska Matica“. — Rado Murnik: <i>Najhujši sovražniki</i> . — Josip Kožuh: <i>Navodilo h kartografičnim osnovam</i> . — Grof Lev N. Tolstoj: <i>Tri povesti</i>	249
13. Glasba. Janko Leban: <i>Hrabroslav Volarič: I. Divja rožica. II. Slovenskim mladenkam</i>	251
14. Gledišče. Dr. Fr. Zbašnik: <i>Slovensko gledišče. A. Drama. B. Opera</i>	252
Dr. Vl. Foerster: <i>Adama Minhejmerja opera „Mazepa“</i>	253
15. Med revijami. Dr. Fr. I.: <i>Trdinovi „Bahavi huzarji in Iliri“</i> . — Dr. Fr. Ilešič: <i>Časopis za zgodovino in narodopisje</i> . — „Slovenski Branik“. — Dr. Fr. I.: <i>„Slovansky Přeled“</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>Brankovo Kolo</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>„Srpski književni Glasnik“</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>„Zvono“</i> . — <i>La Revue Slave</i>	254
16. Splošni pregled. „Slovenske Matice“ 157. odborova seja. — Dr. Fr. Ilešič: † <i>Danilo Marjanovič</i> . — † <i>Simo Mutavulj</i>	256
<i>Listnica uredništva</i>	256

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po eden pot na mesec v zvezkih ter stane vse leto 9 K 20 h, pol leta 4 K 60 h, četr let 2 K 30 h.

Za vse neavstrijske dežele po 11 K 20 h na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 80 h. =====

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Valentin Kopitar.
Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Knaflovih ulicah št. 5. v Ljubljani.

Lastnina in tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

Verzi.

Kralj.

Ódkrijte se kralju! Moj ves je Nikjer,
moj plašč so viharji, moj meč je nemir,
moja krona je solnce, moje žezlo obup,
moja vojska je grehov razúzdani strup . . .

Pa sužnja-kraljica, ki gre za menó,
je moja usoda z zastrto glavo,
in besna vlačuga, ki pije noči
ob kraljevem srcu, je misel Moči!

Mlada Laiš.

„Povej mi, ogledalo, brez laži,
če nisem lepa? Laski razpleteni —
mar niso z živim solncem pozlačeni,
in zvezdi nista moji dve oči?

Mehak je ustnicam baržun polti . . .
Kaj bi dejal, kdor videl bi na meni
teh prsi biserni trepet? Nobeni
njih drobna roža slaje pač ne rdi . . .

Ne varaš, steklo! Kras me je, to znam,
in umna sem, in vem, čeprav sem mlada,
kako otročji fant je moj Evklet.

On tih trpi, besede ga je sram,
in zadnji bo uganil, kaj bi rada:
Evklet, kdaj je zletel k metulju cvet?"

Maksima.

<p>Dan hiti, pomlad beži, cvetje vene, sad trohni, sreča laže, nada vara — poizkusi naj, kdor mara!</p>	<p>Upaj v smrt, poljublajoč, živi v dnevu, želi noč; komur je prebridka kupa, naj molči in naj obupa!</p>
---	---

Stud.

Dva tujca, tujca dva, sva se nocoj sešla . . .
Pogovor je hitel, a duša je molčala,
drhtela je, sramu in gnusa polna vsa:
čuj in veruj, da se je duša duše zbala!
Minulo je . . . Ta čas je strast izplapolala,
shladil se je pepel, nič več besed ne zna
srce, da k svidenju bi si jih darovala.

Bajke o mladosti.

Zakaj je resen moj obraz nocoj?
Ti, srečna, bi se zgodbi tej čudila:
mladost se je od mene poslovila . . .
Ti ne umeš? Bog čul je nad teboj.

Prehodil sem — o, kakšnih cest nebroj!
Čez vrte plamenečih solnc vodila
me je iskanj nikdar končanih sila —
bili so lepi? Ti o njih zapoj!

Drugam, naprej je moja pot držala
in moj pogled objemal cvetja ni:
ovenčani ne najde visokosti.

Daj mi roko! In ko boš zdaj kramljala
v naročju mojem bridkem kraj peči,
bo vesna v tvojih bajkah o mladosti.

Vladimir Levstik.

Pravična kazen božja.

Spisal Ivan Cankar.

IV.

srce je zaklenil adjunkt Peter Muha in ni razodel nikomur, kaj se je godilo in dovršilo v noči pohujšanja. Veter temnih slutenj in strahotnih zgodb je pihal preko vse doline šentflorjanske; jagredi so podrhtevale in šepetale, zoreča rž se je priklanjala v valovih, še zvezde same so mežikale skrivnostno, kadar je ugasnil dan. Adjunkt pa se ni zmenil in je molčal, niti prsta ni vzdignil, da bi zapovedal vetru. In ko je stopil predenj strogi sodnik in mu je zažugal s posvetno in večno kaznijo zaradi nekrščanskega življenja, ni rekel nič in je ostal zakrknjen, kakor je bil . . .

V noči pohujšanja, ko se je vzel na okno ter skočil v izbo, ga je pozdravilo dvoje razprostrtih rok. Dvoje tenkih, belih rok. In pozdravil ga je obraz, na katerem ni bilo bridkosti nič manj nego veselja. Droben, bel obraz, prelep in prenežen, da bi se prikazal nevrednemu človeku ob belem dnevu. Oči so pozdravljale: „Od srca sem hrepenela po tebi, ti neprijazni mož!“ In so očitale vse žalostne: „Čemu si prišel, o dragi moj?“ . . . Velike rjave oči, polne sladkih sanj.

Razprostrla je roke, pa so omahnile pod njegovim pogledom in stala je pred njim kakor plaha grešnica; žalosten je bil njegov pogled, tiho in globoko je gledal v njeno srce, kakor mati na otroka: „Kaj si storila, ti uboga; kaj si storila sebi, ne meni?“

Tako je vprašal žalostni pogled, usta pa so govorila drugače.

„Prišel sem poslednjikrat, nič ti ne bodi žal! In z veliko glorio sem prišel; skozi vso dolino šentflorjansko, kakor je dolga, sem nosil to težko lestev, ki stoji zdaj za plotom. Za menoj pa je šla vest, natančna in rodoljubna vest v podobi učitelja Šviligoja. In luna je sijala in tudi zvezd je bilo mnogo na nebu. Tako, glej, nisem zamudil in pozabil ničesar, kar je bilo potreba za tega večera slavo in čast!“

Melita pa je pritisnila roke, tiste tenke bele roke na obedve lici in je zajokala.

„Poslednjikrat si prišel, praviš, pa ni v tvojih prešernih besedah ne ljubezni in ne žalosti. Jokala sem, ko je še solnce sijalo, in sem jokala do te pozne ure in sem čakala tebe. Ti pa nisi prišel, da bi povedal, kako me imaš rad, in da bi bil žalosten z menoj; prišel si veselo fantovat!“

Nič ni rekel; prijel jo je za roko, posadil jo je na divan, sam pa je sedel na stol, nji nasproti.

„Nisem prišel fantovat in tudi jokati nisem prišel. Poslednjikrat govoriva nocoj, poslednjikrat, o dekle, se bova poljubila nocoj; zakaj bi vzdihovala in zakaj bi si po nepotrebem grenila to pozno uro, ki nama jo je še dodelil Bog? Pomeniva se, kakor se spodobi, vse od začetka do konca, da ne pojdeva po svojih potih z dvomom in vprašanjem v srcu . . . Brez solza in tudi brez hudih očitkov se pomeniva; tako govoriva, kakor da ta najina ljubezen ni bila roman, niti ne genljiva zgodba, temveč dolgočasna šolska naloga. Ti si dopisala in podpisala to šolsko nologo, razsodila si, kakor se ti je zdelo po pravici in potrebi. Jaz pa sem prišel, da pogledam ta podpis in da ga potrdim, zato ker sva od začetka pisala skupaj. Svojega odstavka ne bom črtal, nič mi ni žal, da sem ga pisal; ampak rad bi še prebral tvoj konec . . .“

Melita je strmela vanj, kakor da je govoril v neznanem jeziku neznane zgodbe.

„Nisem razumela besed, ker nisi govoril od srca.“

Smehljal se je, njegov pogled pa je bil žalosten.

„Če so bile drugačne moje besede, mi ne zameri. Dovršila sva nalogo, kaj bi se še nadalje ukvarjal z gramatiko? Veseli se, o-srce, da je stvar pri kraju! . . . Ali je resnica — rad bi jo slišal iz tvojih ust —, da si na oklicih s tistim potepuhom?“

Melita je pogledala v tla in več bolesti nego sramu je bilo v njenih očeh.

„Sam si slišal, čemu vprašuješ?“

„Dobro si odgovorila; brez solza, brez velike tragike in brez posebnega sramu . . . Ali je večerja pripravljena? Saj je na mizi, čemu vprašuješ? . . . Jaz pa ti pravim, da je ni na mizi in da ne boš večerjala!“

Pogledala ga je začudena, tiho prestrašena, in ni odgovorila.

„Nič besede? Nič solza? — Ne, Melita, res ne boš večerjala! . . . Dolgo sem premišljeval to stvar in nazadnje sem jo premislil. Po-

stavil sem tehtnico na mizo in sem tehtal z veliko skrbjo in natančno previdnostjo, pa se je izkazalo, da so bili tisti oklici nepotrebna ceremonija in da je zmerom boljše, če devica ne pere pleníc, predno . . . čemu te solze, Melita?"

Samo solze so se prikazale na njenih licih, toda ko jo je vprašal in pogledal, je zajokala naglas.

„Zakaj me sodiš? Ni bil moj ukaz!“

Hitro je vstal in je stopil k nji; njegov obraz je bil miren, roke pa so se mu tresle kakor starcu.

„Ni treba jokati ob tej zadnji uri, Melita! Iz srca so vstale moje besede in kar je bilo še v grlu jok, je bilo v ustih spačen smeh. Tolažba je v joku, v smehu pa je smrt . . .“

Sedel je tesno k nji, prijel jo je za obedve roki, za obedve tenki, beli roki.

„Poslušaj, Melita, da ti povem dolgo in žalostno zgodbo . . . Kdo sem jaz? Prijetnega fanta si videla in si ga ljubila tako goreče, neumno in nezvesto, kakor ljubi ženska, ki še ni spoznala. Prijetnega fanta, poštenega rodoljuba, spodobnega človeka, ki je nastopil lepo službo in gleda v prihodnost. Jaz pa nisem prijeten fant, nisem pošten rodoljub, ne spodoben človek in službe mi ni mar in tudi v prihodnost ne gledam. Odkod je zapihal veter, ki me je zvrnil v to dolino šentflorjansko . . . v to Sodomo s škapulirjem . . . v to staro devico s kratkim krilom . . . v tega rokovnjača, ki ubija s križem, ne z betom, pa misli, da je svetnik? . . . Strašno je, kadar je dovtipen sam Bog vsegamogočni! En sam dovtip njegov, in še dovtip srednje sorte, obrije zemljo pod levim brkom, pa izgine narod, kakor da ga nikoli ni bilo. Kako bi se človek pritoževal in kam bi se pritožil, če pomežikne vsegamogočno oko, ker se je spomnilo slabega dovtipa . . . in pade nenadoma grešen cigan med same imenitne rodoljube? Pade, vzdrami se, ozira se, premišljuje. In ukrene navsezadnje, da je najboljši, če pokaže tem svojim nezaželjenim sosedom . . . stoj! Kdo ga je klical tja? . . . Nezaželjen je med nezaželjenimi! O, samo dovtip je bil; nič krivice, krivde nikjer! Ni ga sodnika pod Bogom, da bi tehtal tebe v eni dlani, mene v drugi, pa razsodil med nama ter razjasnil greh in čednost. Kdo je Kajn in kdo je Abel? Vsa znamenja so izginila, obrazov ni več razločiti, greh je čednost, čednost je greh . . . in edini sodnik je antipatija brez razuma . . .“

„Čemu ta modrost in odkod?“ je vprašala Melita in se je čudila.

„Potrpi, o dekle! To je bil samo repek, ampak kmalu se prikaže glava in ves kosmati kuž bo pred teboj . . . Jaz nisem, ki si ga videla in ki si ga ljubila, toda maske si nisem bil sam nataknil na obraz, tvoje oči so jo nateknile! Kaj bi lagal, da se prikupim tvojim nerazumnim očem? . . . Saj ni prišel v dolino šentflorjansko prijeten fant, materam ugoden, temveč prišla je slaba vest in prišlo je pohujšanje . . . Kaj me družijo z njimi, s temi sencami, ki tavajo po dolini, slepe in neme, žalostni strahovi brez misli, brez srca, brez življenja? Kaj so meni in kaj sem jaz njim? Vsaka moja beseda je bogokletstvo, vsaka moja kretnja je nespodobnost, vsaka moja misel greh. In vsaka njih beseda mi je neumnost, vsaka njih kretnja hinavščina, vsaka misel razžaljenje Boga in pameti. Torej . . . čemu bi se ne napotil v Afriko? Tako bi bil tam doma, kakor sem doma v dolini šentflorjanski; samo hinavščine, mislim, da ne poznajo tam . . . O Melita, ali bi ne hotela z menoj v Afriko?“

In glej, nič ni bilo laži v njegovih očeh in nič prešernosti v njegovem glasu. Nenadoma, za en sam trenotek, se je prikazal v njem otrok, ki zahrepeni in sam ne ve kam. Morda mu je bilo žal, da so se tako samovoljno odpahnille duri srca, tiste skrbljivo zaklenjene in zapečatenne duri; vstal je in je premeril izbo z dolgimi koraki.

„Nisem prišel k tebi zato, da bi ti kazal svoje skrite solze, ki jih še nobeno oko ni videlo. Napotil sem se bil z zelo čudno mislijo, in glej, zdaj me je strah in sram, da bi jo razodel. Strah me je, ker vem, da je misel nespametna in da bo še desetkrat nespametnejša, kadar jo izpregovorim. Tako vidi človek hrib v daljavi, zdi se mu krtina . . . in ko pride tja, se vzdigne pred njim gora do nebes. Ampak čemu bi odlašal? Bodi tako ali tako: boljše se mi zdi, da se razpuhti misel v praznih besedah, nego da bi grizla v srcu na vekomaj. In pozna je že ura, zaspana si, vse rdeče so tvoje oči . . . in tudi učitelju Šviligoju je že dolgčas pod oknom. To je bila moja nespametna misel: vstani, ogrni se in pojdi z menoj!“

Vsa je vztrepetala od strahu.

„Kako bi bilo mogoče?“

Gledala je kakor otrok, ki se boji noči in dolge poti.

Njemu pa je bilo nenadoma laže in svobodneje pri srcu; zakaj beseda je bila izpregovorjena in misel se mu ni zdela devetkrat nespametnejša nego prej, temveč popolnoma razumna in edino potrebna. Stopil je blizu k Meliti; jasnejši je bil njegov pogled in njegov glas čistejši.

„Od vsega začetka že je bila v meni tista misel — zdaj čutim, ko sem jo razodel. Saj drugače ni moglo biti. Jaz sem tujec v dolini šentflorjanski, tujec po rojstvu, po srcu in po mislih. In tako malo jo morem preobraziti, da bi mi bila domovina, kakor me more preobraziti ona, da bi ji bil sin. Tebe pa sem tukaj videl, ko sem prišel, in sem čutil globoko v dušo, da si mi sestra in nevesta. Tudi ti si spoznala, da sem ti brat in ženin pred Bogom . . . Če si me takrat spoznala in če si mi podala roko, podaj mi jo še zdaj, ko je poslednja ura! Ogrni se, odkleni duri in pojdi tja z menoj, kjer je najin dom in kamor sije solnce bolj veselo!“

Zmeraj temnejši je bil strah v njenih očeh, zmerom bolj bled je bil njen obraz in život se je tresel kakor od mraza. Sklonil se je globoko k nji, položil ji je roke na rame; in njegove roke so bile vse vroče in vroč je bil njegov pogled.

„Ko sem te ugledal nenadoma sredi vse te žalosti, sredi tega močvirja laži in bojazljivosti . . . si mi bila, kakor čudesna roža, ki je vzknila iz te doline po noči, pod tistimi zvezdami, skrita in dragocena posoda vse njene lepote . . . Videl sem in sem se bal, v srcu sem se tresel, da bi se te posode, tako dragocene in tako nežne, ne doteknila groba roka poučljivega izkušnjavca . . . da bi na to čudesno rožo ne dehnila kužna sapa iz močvirja . . . Zdaj se je zgodilo in zato sem prišel, da te branim, da te ogrnem s svojim plaščem ter te ponese s seboj. Vstani, mudi se, pojdi z menoj!“

Trepetala je in mu je strmela v obraz.

„Kako je mogoče?“

Objel jo je tako tesno, da je puhtel ogenj iz lica v lice.

„Vstani, Melita! Tako pojdeva, midva edina, vse življenje moje in vsa tvoja lepota . . . in vriskala bova po lepi beli cesti, ko bo v dolini noč in strah! . . .“

Nagnila je glavo na njegovo roko, on pa se je prestrašil.

„Melita, zdaj ni čas solza . . . čas veselja in smeha je zdaj! Samo en korak, glej, samo čez jarek, samo čez brv, in na drugem bregu je solnce!“

„Ne smem!“

Ni slišal njenih besed, čutil jih je v njenem trepetu.

„Vstani, Melita!“

Bolj je prosil, nego ukazal, bolj se je bal, nego je upal; in motne so bile njegove oči.

Okrenila je obraz, zakrila je lica z obema rokama in je legla na divan.

Šel je preko izbe, stal je dolgo pred oknom; in ko se je vrnil, je bil potolažen; mirno so gledale oči, ustnice so se prešerno smehljale.

„Dolgo, Melita, je že čakal pod oknom učitelj Šviligoj; in bojim se, da je zadremal. Zatorej končajva, kakor sva začela: z veselim srcem in s pošteno besedo. Tudi čudesna roža je vzrasla v senci... tudi v tvoje srce je zalezal strup bojazljivosti, ta izvirek in začetek vseh čednosti, kar se jih preliva preko doline šentflorjanske. Močan je ta strup, ne premaga ga sila pod nebom... Toda, glej, Melita, v vsem veselju in celo ob tej žalostni zadnji uri te ljubim bolj, nego sem kdaj človeka ljubil; in zato ne maram, da bi se zastrupila do zadnjega!“

Melito je izpreletela nerazumljiva groza; iztegnila je obedve sklenjeni roki in je vzdihnila.

„Ne... usmili se!“

On pa se je nasmehnil kakor še nikoli pred njo; porogljivost je bila v njegovem nasmehu.

„Resnično, roža je vzrasla, kakor je lepa, ne samo v senci, temveč tudi iz smrdljivega močvirja! Ampak čudesna roža je pač in rajši bi jo pohodil z obema nogama... torej, Melita, učitelj Šviligoj čaka: s tistimi oklici ne bo nič!“

„Usmili se!“

„Zakaj, ti sama ne veš... čemu bi ti pravil? Okužena si, morda bi te celo obšle skomine... Jaz namreč ne maram, da bi tista ostudna žival trgala polagoma s svojim tolstim rilcem list za listom od te lepe rože, dokler bi ne zalučila na gnoj krvavega ostanka. Tega ne maram, glej! In tudi ne maram, da bi te sčasoma, kadar bodo pozabljeni ponesrečeni oklici, razglasila dolina šentflorjanska za svojo svetnico in da bi ti, pobožna, ljubezniželjna botrica, romala z rožnim vencem za procesijo ter se ozirala po mežnarju. Tudi tega ne maram. In zato si podajva roke in se poljubiva poslednjikrat. Jutri ali pojutrišnjem pojdeš v klošter, tvoje srce bo čisto zaradi bridkosti in tvoja molitev bo dragocena pred Bogom!“

Objel jo je, poljubil jo je na obedve lici in na ustnice. Vstala je, tudi ona ga je objela okoli vratu.

„Ne morem... poglej v moje srce, pomiluj me in me ljubi! Ne hodi tako od mene, brez slovesa pristrčnega!“

„Ne jokaj, Melita! Pogledal sem v tvoje srce... bilka, ki bi jo vroči greh pošušil v eni sami uri. Bož s teboj, Melita!“

Stopil je k oknu, vzdignil je koleno.

„Ne!“ je vzkliknila. „Potrpi, eno samo besedo še!“

„Reci!“

„Eno samo besedo . . . samo še malo ostani, samo še toliko, da ti še enkrat pogledam natanko v obraz!“

„Reci besedo!“

„Zmerom bom mislila nate, o dragi . . . kjerkoli bo moje telo, moje srce bo pri tebi!“

„Drugo besedo sem mislil, o Melita . . . Zbogom!“

Vzpel se je na okno, stopil je na lestev; njegov obraz se je zasvetil v mesečini in čisto bled je bil.

„Postoj!“ je vzkliknila. „Postoj, da pojdem s teboj!“

Izginil je obraz, črna senca je hitela preko vrta, švignila je čez plot, na belo cesto.

Melita je ostala pri oknu in več solz, nego je bilo zvezd na nebu, so prelile tisto noč njene oči . . .

V.

Čigav je bil voz, ki je ob pozni večerni uri jadno gonil preko doline šentflorjanske? Kdo je sedel v njem s krvavimi očmi, s spačenim obrazom, kakor da je vozil mimo vislic opolnoči?

Pokrižajte se, ljudje božji: Šobar je bil. Dacar ga je spoznal s svojimi krmežljivimi očmi in se nič ni zmotil.

In je šel učitelj Šviligoj, in je šel dacar, in tudi župan je šel. Prišli so in so videli, da so na stežaj odprta vrata na temni vrt. Dalje so šli, po tihih stezah, v mrzli senci, in zmerom bolj so se šibila kolena in zmerom bolj malodušno je bilo srce.

„Kaj bi gledali?“ je rekel župan.

„Nihče nas ni klical!“ je rekel dacar.

„Ne rinimo v skrivnosti svojega bližnjega!“ je opomnil učitelj Šviligoj.

Spogledali so se, pa so malo pomislili in so šli dalje.

„Ob belem dnevu ne bo strahov!“ je rekel župan.

„Tudi razbojnikov ne!“ je rekel dacar.

„Če se je nezgoda pripetila, je pomoč dolžnost kristjana!“ je opomnil učitelj Šviligoj.

Stopili so pred hišo, ogledavali so spredaj, ogledavali na obeh straneh in zadaj; vrata so bila zaklenjena in zapahnjena, okna so bila zadelana in žabita.

Dacar, ki še ni bil sit teh čudnih skrivnosti, je splezal mukoma in stokoma po divji vinski trti na verando. Pogledal je skozi okno,

pa je vzkriknil in planil ter skočil z enim samim skokom na pesek; in še zvrnil se ni. S prečudno urnimi koraki sta hitela za njim župan in učitelj Šviligoj preko vrta na cesto. Ampak komaj se je zasopljeni dacar ozrl in oddahnil in komaj je izpregovoril, ga je minil ves strah in lagal je tako na debelo kakor še malokdaj v življenju.

„Sredi izbe je visel, na zlatem klinu sredi stropa in se je vrtel tako zložno in tiho, kakor da se je bil obesil za kratek čas. Vsi smo se motili, ljudje božji, zdaj šele se je razodelo, kdo da je bil: ni bil Šobar, temveč sam peklenski zlodej. Njegov obraz je bil ves črn, oči so se svetile kakor dvoje vešč, nad kosmatim čelom pa se je krivilo dvoje rožičkov; in dolgo pipo je imel v ustih . . .“

Kakor ga je bila groza, je pljunil župan in je nejevoljno stresel z glavo.

„Da se ti je treba zmerom lagati, žužnja! Kje da je visel? Natanko sredi izbe?“

„Natanko ne, bolj proti durim, če ne čisto ob durih!“

Učitelj Šviligoj ga je ošvrknil z očitajočim pogledom.

„Boj se greha, dacar: pipe pa tudi ni imel v ustih!“

„Kaj sem rekel, da jo je imel?“ se je začudil dacar.

Nato so se vrnili v dolino vsi zamišljeni; ampak kar so slišali in videli tam, je bilo bolj čudno od čuda samega.

Zakleti grad je bil vso dolgo noč hiša ihtenja in vzdihovanja. Zjutraj navsezgodaj pa je stal ob cesti naprežen voz, tako tesno zaprt in zagrnjen, kakor da je prevažal neznane skrivnosti; zasvetila se je bela obleka, zašumela je, duri so se odprle in jadrno je gonil voz ter je izginil pred osuplimi očmi v sivo jutranjo meglo. Nato pa je bil zakleti grad tako puščoben in samotni, da se je človek strahoma pokrižal, če je hitel mimo. Eno samo okno je bilo odprto; temno in žalostno je gledalo na vrt. Pod tistim oknom pa je ležal človek na mokri travi in je smrčal; na njegovih prsih je ležala srebrna svetinjica Matere božje, kakor da je bila padla od okna iz pobožnih in nerodnih rok. Adjunkt Peter Muha je ležal tam in smrčal, on sam, začetnik in stvarnik vseh nadlog, ki so se tako čudno razbučale nad dolino šentflorjansko. Ko se je vzdramil, je bilo že svetlo solnce; ozrl se je hudo začuden, nato pa je šel po svojih potih s sklonjeno glavo, ves skesan in bolan.

Niti v krčmo ga ni bilo, ko so gã čakali, polni pravičnih očitkov in strogih besed.

„Vesela svatba bi bila!“ je rekel dacar, obliznil si je ustnice in je bil ves srdit, ko je pomislil na visoke steklenice in na polne kozarce.

„Na samo posvetnost misliš!“ ga je okaral učitelj Šviligoj. „Rajši se spomni, negodnik, da si ti sam s svojo nespodobno napitnico vzdignil bandero teh nadlog! . . . Ampak kaj vesela svatba, kaj pilo in jelo, kaj vse druge prijetnosti! Le to edino je bridkost vseh bridkosti, da smo izgubili iz svoje srede tako odličnega, požrtovalnega in vsestransko zaslužnega rodoljuba, kakor je bil Šobar. Vzdignimo, pa pijmo tiho v njegov spomin!“

Vzdignili so kozarce in so pili, v žalostne misli zatopljeni.

„Če je takisto,“ je rekel dacar, „pa vzdignimo še enkrat in pijmo v spomin tisti prelepi nevesti, ki je šla v kloster, ne v paradiz . . . Za njegovo dušo molimo en očenašek, za njeno ni potreba!“

„Žužnja, kaj si že pijana?“ ga je ozmerjal župan.

„Rad bi pa le vedel —“ je rekel učitelj Šviligoj, pogledal je proti stropu in ni razodel svoje misli do konca; ni je razodel do konca, pa so jo vsi razumeli in občutili.

„Kaj bi?“ se je pusto nasmehnil dacar. „Greh se je obesil, ker ni pohujšal čednosti; in čednost se je od bridkosti zaklenila v kloster!“

Učitelj Šviligoj je stresel z glavo tako na moč, da so mu padli naočniki na mizo; dacarja pa ni bilo nič sram.

Dolgo so čakali izkušnjavca in nevernika, pa ga ni bilo. In ko je bila ura že pozna, je vzdignil učitelj Šviligoj kazalec in je izpregovoril:

„Kakor ste tukaj zbrani, verjemite mojim besedam! Ni ga še bilo grešnika, ki bi ga na tem ali na onem svetu ne doletela pravična kazen božja. Bog odlaša, do konca ne odloži! Kakor je storil, tako se bo pokoril! S pohujšanjem in z nadlogami je napolnil to lepo dolino šentflorjansko, v rodoljubna srca je vtihotapil zmoto in dvom. Mi pa bodimo usmiljeni in molimo zanj, kadar pride njegova strašna ura!“

Tako lepo je govoril učitelj Šviligoj in vse, kakor je govoril, se je zgodilo; pravična kazen božja je doletela nevernika, in doletela ga je na tak način, da je bila njemu sramota, dolini šentflorjanski pa čast in odrešenje.

Prišli so cigani v dolino šentflorjansko, kuštrava, umazana, tatinska družba. Na večer so prišli, ob zori so izginili kakor rosa.

Med njimi pa je bila ženska, lepa kakor sam greh. Tako prešerno je sedela v krčmi, da je človek zardel in povetil oči, če je ponevedoma pogledal skozi okno. Temne, polne smrtnosladkih skrivnosti so bile njene oči, da bi srce skoprnelo pod njih pogledom. Peter Muha je šel mimo krčme, pa ni pogledal ponevedoma skozi okno, temveč gledal je dolgo in radovoljno in ni zardel in ni povetil oči. Ko se je nagledal, je stopil v krčmo in je šel naravnost in je objel grešnico okoli rjavega vratu. Sam Bog vedi in ljudem ostani skrito, kaj sta govorila tisto uro! Ampak še predno se je dramilo jutro in še predno je izginila tatinska družba, ni bilo več v dolini šentflorjanski ne grešnika, ne grešnice. Romala sta, kamor je Bog ukazal, čez hribe in doline; šla sta, kakor Adam in Eva iz paradiza.

Dacar je pripovedoval, da ni mogel spati tisto noč in da je slonel ob oknu. Pa da je ugledal nenadoma, ker je mesec žarko svetil, kako jaha coprnica preko doline — na moškem, ne na metli. In da je smrdelo za njima po žveplu in drugih nedišečih stvareh. Ampak kdo bi mu verjel, sleparju! —

Tri ptice.

Tri ptice so padle iz polnoči
pod okno mladi kraljičini:
zapela je prva, da pride fant,
in druga, da bo cigan-muzikant,
in tretja, da se zaljubita ž njo,
kot se nista dva na svetu tako.

Tri ptice so padle iz polnoči,
tri črne: zbičane misli tri,
tri vroče misli k tvojim nogam —
in kdo jih je k tebi poslal? Jaz sam.

Trije bliski so padli iz polnoči
na tri plahe ptice, na misli tri;
tri strele so padle v temi z nebes,
tri strele so padle iz tvojih očes:
dvignila si v temi zlato glavó
in tvoj smeh je bil krut in mrzel tako,
kot bil je mladi kraljičini
nad pesmijo ptičev iz polnoči.

Vladimir Levstik.

Slavna in bedna Italija.

Popotni vtiski. Spisal dr. Jos. Tominšek.

(Dalje)

ri nas že „bredemo“ in „gazimo“ prah, ako nam pokriva le podplate. V Italiji pa se brede do gležnjev, skrijejo se v njem tudi celi čevlji — zato imajo menda vojaki nad čevlji nekake gamaše — sega pa prah tudi do kolen! Ne verjel bi tega, ko bi z lastnimi svojimi čevlji in nogavicami tega ne bil izkusil! Bilo je tisti dan, ko sem iz Napolja skozi dolg, električno razsvetljen predor pod krasnim gričem Posilipom krenil peš v Pozzuoli. Ob koncu predora je pristno italijansko gnezdo Fuorigrotta (sem pojdite opazovat južnega Italijana!) in odtod pelje kakor premica ravna cesta v kopališče Bagnoli. Prahu kakor tukaj pač ne bom videl več! Bredli smo po njem, kakor se brede voda, ki sega do kolena. Izogniti pa se mu ni mogoče; res pelje ob straneh ozka steza za pešce, a prahu je na njej prav tako na pedi nasutega kakor po vozni cesti. Le mali paglavci so si vedeli pomagati. Na obeh straneh ceste se namreč raztezajo vrtovi z južnim sadjem; nasproti cesti so zavarovani z jarkom in dokaj visokim zidom, a na vrhu tega zida res ni bilo prahu; zato so jo ubrali otroci kar tam gori, ne morda le za šalo, ampak na svojih navadnih potih, nesoč domov kruha in melon.

Domačini se sicer očitno ne zmenijo kdove kaj za ta prah; saj bi ga sicer vendar pogreblji kam v stran in bi ga ne puščali in bredli mesece in mesece. Tri razposajene signorine, ki sem jih srečal baš na tej prašni cesti, so se celo imenitno zabavale v tem prahu. Bela krila, za precej odstotkov privzdignjena, nožice, ki so se potapljale v prah kakor stope v mlinu, da se je kadilo vstran in navzgor, iz megle prahu pa italijanska koketna kuštravost, vmes čebljanje kakor pri jezični konkurenci — postal in zavidal sem te stvarce za njih pljuča, oči in — kožo, ki se na nji prah ne pozna posebno . . . In pri teh razmerah naj bi Italijan ne postal umazan? Saj se je tudi meni naposled zdelo skoraj qdveč — se umivati.

Najgrši pa je prah na Vesuviju; črnorjav je in v neverjetno debelih plasteh pokriva vsa pota tja pod okrogli stožec okrog žrela.

Zato svetujem vsakomur, naj se vsaj kvišku pelje z železnico vzpenjačo, iz Resine, kakor daleč je pač izpeljana; navzdol se naposled še da iti peš po tej zmleti lavi.

Italijanskemu prahu ne uideemo pravzaprav nikoli, ker se nam zdi, da ga prepeljavajo železnice iz kraja v kraj. To dela vožnje po železnici zelo mučne. Pri nas nam delajo nadlego vsaj samo dim in saje; v Italiji pa se v vsakem vlaku, na vsakem kolodvoru, v vsakem ženskem krilu zbira zaloga pristnega prahu; in ker nikomur ne pride na misel, da bi ga iztepaval in brisal, se ga nabere povsod toliko, da mu ni mogoče uiti. „Čemu ga iztepavati? Saj se vrne čez četrto ure na svoj prostor!“ Tako pravi Italijan. Zato je zaprašeno vse: železniški vozovi zunaj in znotraj, kolodvori v vseh svojih delih, vsa zaprašena je uniforma uradnikov, tako zaprašena, da se ji ne pozna, kako je — umazana; polna prahu je gnjat, ki si jo kupiš na postaji od natakarja, in zdi se ti, kakor bi te nekaj sililo h kihanju, če ješ prašnato grozdje. Najhujše je, če moraš na kakem kolodvoru, zlasti manjšem, čakati vlaka; kajti kolodvorsko gibanje in vrvenje vznemirja neprestano prah, tako da se mu ne moreš prav nič umakniti. Kdor se hoče o tem prepričati, naj se gre dolgočasit v križišče Empoli (ob progi Florencija-Pisa) ali naj gre postopat na obsežni kolodvor v Sieni, ki je najumazanejši, kar sem jih videl, tako zaprašen, da se ti v njem skoraj niti ne mara piti najizvirnejšega vina chiantskega, tu v osredju njegove domovine! —

Solnce — vročina — prah, to je okvir italijanske panorame in temeljna njena barva v poletju. Najlepša slika v panorami pa je italijansko morje. Že v Benetkah! V mestu samem je voda sicer grda in nima prav nič tiste moči, ki jo pripisujemo morju; drugače pa je, če se na Lidu izprehajamo v kopalni obleki in lovimo v naročje konce „brezkončnih“ valov. Morska voda se mi sicer tu ni zdela tako lepa kakor ob avstrijski obali. Na Brionskih otokih nad Puljem vidiš več metrov globoko vsakega črnega morskega ježa kakor postrv v gorskem potoku. Na Lidu je voda bolj kalna, umazanozelena, nekako takšna, kakršna je v Baltskem morju ob severni Nemčiji. Nedosežno lepo pa je morje ob Rivieri proti Genovi, čisto, da se kar iskri, pljuskajoče po belem čistem pesku ali pa se visoko zaletavajoče ob strmo kvišku kipeče stene. Kar tu vidiš, vse izziva slikarja, fotografa. Ob Napoljskem in daleč doli ob Salernskem zalivu je morje koj ob bregu videti prej grozeče nego ljubko. Črnikasta vulkanska tla segajo do morja in pod morje in kakor ob črnih pomorskih pošastih se razbijajo valovi. To moremo posebno

dobro opazovati, ako se proti večeru, ko postaje morje navadno nemirnejše, šetamo iz Napolja po Partenopski cesti ob obali dalje pod bujno krasnimi vilami proti strmemu Capo di Posilipo. Vendar je po mojem okusu krasota tega pičlo uro dolgega obrežja le izrezek iz divne lepote sicilskega vzhodnega obrežja, nekako od Giarre pod Etno pa gori do Mesine. Tu je pravi zemeljski raj! Pa seveda! Za tujca tu ni tako poskrbljeno kakor v stekališču narodov, v Napolju; in v vzhodni Siciliji je kruta gospodarica — mrzlica malaria! — Kalabrijska obala je impozantna, polna divje romantike, a malo vabljiva. Redkokje vidim kak čolnič v dozdevno črni vodi, ki se jezno zaletava v skoraj povsod strmo obrežje, nepravilna proga velikih in malih čeri straži skoraj povsod pristop, maloštevilne nasebine ne vabijo nič, ampak le, tako se nam zdi, preže nezaupno...

Pa vendar, ti Tirensko morje! Ne pozabim niti tebe niti lepega parnika Colombo, ki me je v tvojem objemu prepeljal v čarobni mesečni noči in svetlem jutru iz Napolja v Palermo! Kdor hoče sanjariti, ta pa se pojdi zvečer izprehajati na Palermški korso, na prostrani Foro Umberto! Tu se poslavlja Evropa in se, na vljuđen način, oglašča v zraku, morju in temperamentu vroča Afrika. — —

In Italija kot celina? Odkrito moram priznati, da sem si jo predstavljal čisto napačno. Taka stara zgodovinska tla, si mislimo, morajo biti kaj posebno čudnega, nenavadnega, v prvi vrsti nekaj umerjenega v svojem klasicizmu. Zato sem domneval, da je Italija vobče plana dežela. A baš naopak je res! In tu se vidi, kako malo vplivnosti ima na nas le teoretski pouk in teoretsko gledanje! — Italija je, to zapazimo strmeč, jako gorata dežela, vsa polna ozkih, strmih sotesk, globokih zarez in dokaj visokih gora. Ko smo se privozili v Apenin, sem se začudil: tuneli, viadukti, mostovi kakor v naših Alpah; tir pelje zdaj kvišku, zdaj navzdol, in ko se bližamo Toskani, jo zagledamo nad Pistojo skoraj tako globoko pod seboj kakor s Semeringa Nižjeavstrijsko. — Da je Rimska kampanja res ravna, to pač vidimo s kupole Sv. Petra ali s Tivolija; da pa je provincija Kampanija (okrog Napolja) dokaj hribovita, vidimo dovolj jasno z Vesuvija. Le Lombardija je širna ravan, to je res; a tako gladka tudi ne, kakor si jo morda kdo predstavlja iz železniškega voza ali s karte. Kako valovit je n. pr. svet okoli Custoze! Kar zavzemamo se, ko stojimo na središču tega slavnega bojišča!

Tako se pretvarja nezavestno strmenje v spoznanje in pripravlja se umevanje zgodovinskih in kulturnih pojavov, ki smo jih prej le znali, a ne poznali.

IV. Iz galerije italijanskega prebivalstva.

Nobena država na svetu nima toliko starinskih in umetninskih zbirk kakor Italija; vsako mestece je ponosno na svoj „muzej“ ali na svojo „galerijo“ in si misli, da je vsak tujec, ki ga slučajno privede pot ali železnica mimo, prišel nalašč si ogledat dotični „museo“ in plačat eno ali tudi dve liri vstopnine, napitnine pa toliko, kolikor ima sploh drobiža v žepu. Res je včasih tudi v takih zakotnih zbirkah shranjen še kak zaklad, dasi so vse boljše umetnine in starine pokupili veliki zavodi ali pa inozemci; nekaj pa imajo baš ti mali kraji, česar v muzejih in galerijah ni videti: pristnost italijanskega življenja in življa! V tem oziru donaša poset takih mestec često večji dobiček in užitek nego obisk krasnih, a vendar mrtvih galerij. — Vse življenje tega italijanskega ljudstva tvori pravzaprav veliko galerijo slik, ki se menjavajo v pestri raznolikosti po vseh prostorih. To živo galerijo je tudi treba pazno posečati; potem postanejo umljujejše i mrtve in morejo oživeti pred našimi očmi.

V Empoliju, majhnem mestu ob progi iz Florencije v Piso, sem moral čakati debeli dve uri vlaka v slavno Sieno. Kaj naj počnem? Mahnila sva jo s tovarišem v mestece, ker je bil baš praznik in lep, hladen dan. Tujcev še tu očitno niso bili prav vajeni; kajti strmeli so v naju, kakor v Italiji sicer ni navada. Videč, da stopava brez zavestnega cilja po ulicah, se je naju zdaj tu, zdaj tam kak vljuden meščan usmilil in je nama kazal, kje je — muzej. Da, muzej! Dala sva se zapeljati, a še danes bi mi bilo žal za drobiž, ki me je stal ta poset, ko bi ne bil odškodovan na drug način. Muzej je namreč v zvezi s stolno cerkvijo (mestecé je škofova prestolnica) in baš tedaj so se usuli ljudje iz nje, dekleta skupaj, mladeniči skupaj. Vsa dekleta so bila seveda praznično opravljena, a razoglava in res tiste polti in tistih las, kakršnih se nadejamo pri Italijankah. Taka je bila tudi mlada krčmarica, ki je nama pred odhodom postregla s kislim vinom in neslanim hruhom v „gosposki“ izbi, gosposki zato, ker so bile mize v njej pogrnjene z nekakimi prti in so bili stoli pleteni, čeprav predrti.

„Italijan — gibčna, majhna postava, okrogla glava, črni, ko-drasti lasje, temna polt“, tako si mislimo, mora biti povsod v Italiji. A ni tako! „Italijanka — črnooka, belozoba, vranjelasa, mikavno kuštrava, temno-bleda (ali kakor bi že imenoval barvo, ki ni ne bela, ne zagorela), z ozko glavico in malce upognjenim nosom“, taka je,

pravimo, Italijanka. Da, je; ali takih Italijank je treba iskati! V Empoliju, tem pozabljenem kraju, sem jih res videl celo kolo.

Enotna dežela Italija! Ko se je zgradilo italijansko kraljestvo, je nastal izrek: „Italijo imamo, naredimo še Italijane!“ In naredili so se! Veže jih najmočnejša vez: jezik! Saj med okroglo 30,000.000 prebivalci ni niti 1 milijon Neitalijanov. Tujcev je sicer seveda polno po vseh potih, a stalno se jih priseli silo malo. Italijanščina se govori od enega konca do drugega, dasi v zelo različnih narečjih, katerih umevanja domačini tujcu nikakor ne prisojajo. Doživel sem v že omenjenem Empoliju zanimiv slučaj: gospodar v oni krčmi, ki je pač videl nekaj sveta, se je opravičeval, da ne razume — „italijansko“, t. j. da ne zna pisne italijanščine, ampak samo svoje narečje; hotel je govoriti z nama gostoma francoski! Med vožnjo, v velikih hotelih in v muzejih pa se seveda slišijo vsi svetovni jeziki; v gorenji Italiji n. pr. največ nemščine, ali vsaj kaj takega, kar malo spominja na nemščino. Zato je znani publicist dr. Deczey vse take jezike dobro pogodil z dovtipno opazko, da se ondi govori „nemščina v vseh — jezikih“. Dalje proti jugu pa postajajo Angleži merodajni — nikakor pa ne angleščina! Kajti Anglež se ne muči z učenjem tujega jezika, ampak seže v žep in si najme tolmača. —

Jezikovno je torej dežela povsem enotna in to je za njen razvoj velika olajšava; čuti pa se tudi kaj lahko kot celotna država in se tega zaveda vselej, kadar je treba nastopiti skupno proti kakemu zunanjiku. Bil sem baš v Florenciji, ko se je dogodil v južnem Tirolskem spopad med Lahi in Nemci; tedaj je zavrelo po italijanskih listih in florentinski dnevnik „Fiera mosca“ je napisal v številki z dne 27. julija 1907. l. jako oster članek „O Italijanah v Avstriji“; „Trentino“ je člankarju „cara provincia“. Vendar pa je očitno, da se pretežna večina prebivalstva iz lastnega nagiba ne briga prav nič za take državne afere. Saj večina prebivalcev niti čitati ne zna; nad 50% je namreč v Italiji analfabetov! Nikdar pa ne bo tujec, da le stopi v pravo Italijo, kot tak zasmehovan ali sprejet z mržnjo. Nekoliko je temu vzrok poleg prirojene italijanske vljudnosti tudi tipična popustljivost tujcev napram Italijanom; drugod so tujci radi kaj oblastni, v Italiji pa skušajo biti kakor Italijani. —

Temu italijančarstvu se je marsikdo že posmehoval. Ko se je Bülow, ki je, kakor je znano, z Italijani v najožji rodbinski zvezi, v Sorrentskem Jetovišču pred tremi leti vpisal kot „Cancellario del Imperio Germanico“, so zbadljivi njegovi protivniki v domovini koj skovali predloge, kako se naj vpisujejo drugi slavni nemški

možje; n. pr. železniški minister Budde kot: „Buddeo, Ministro locomotivio e vagonio da Prussia“, profesor Koch kot „Generalissimo dei bacilli, specialista in Beulepestio Asiatica“ in več podobnih debelejšega kalibra. —

Kakor so Italijani v nastopu na zunaj edini, tako se pripravajo med seboj. Zlasti južne provincije, v prvi vrsti Sicilija, se rade postavljajo po robu. Saj je znano, kako se je Sicilija zavzela za svojega rojaka, bivšega naučnega ministra Nasija, čeprav je opeharil državo za tisoče, si zaračunal n. pr. za papir tisočake itd. Slučajno sem naletel sam na demonstracije, ki so se vršile v Palermu za Nasija, ko se je imela vršiti tožba proti njemu. Prav tisto noč, ko je bil pri poulični demonstraciji v Palermu mlad mož zaklan, me je nesel parnik iz Napolja v Palermo. In drugi dan, ko sem se, dospevši v mesto, ničesar sluteč, udomačil v „Centralnem hotelu“, so proti večeru spet buknili nemiri. Ko sem zvečer, vrnivši se z ogledovanja mesta in okolice, dospel na Corso Vittorio Emanuele, v katerega sredi — obenem v sredi mesta — leži oni hotel, se skoraj nisem mogel geniti z mesta; vse črno je stalo tu ljudstva, večinoma mladih in polmladih, vse je kričalo, se suvalo semintja in prav blizu hotela je stal nekdo na vzvišenem prostoru in je besno govoril. Izložbe so bile seveda vse zaprte, kajti od nemira do ropa je v teh krajih le eden korak; zavzel sem se pa, videč od daleč, da so zaprta tudi vrata v — moj hotel in da stoji ob njih vratar in štirje karabinieri, ti res vrli italijanski orožniki. Naposled sem se le preril do vratarja, ki je, spoznavši svojega gosta, javil interesantno novico, da je med ljudstvo nekdo razširil vest, češ, v tem hotelu se je nastanil zastopnik vlade, tožnik Nasijev; zato se je zbralo ljudstvo, da bi naskočilo hotel in iztiralo dotičnika! — „Res imam srečo!“ sem si mislil in sem se zmisllil raznih krvavih činov na teh vulkanskih tleh ter včerajšnjega uboja, in malo vroče mi je prihajalo. A vratar je stal tam ravnodušno in je mirno izjavil, da ni nikake nevarnosti. Odprl je mala vrata in smuknil sem v hotel. Še sem slišal v sobo, obrnjeno na dvorišče, pozno v noč krik in vik; a naposled je vse utihnilo in malokatero noč sem prespal tako izborno kakor to. Drugo jutro pa so bile tudi ulice mirne, v kolikor so ulice v italijanskih mestih sploh mirne.

Podobni izbruhi strasti in sebičnosti (Nasi n. pr. je svojim ožjim rojakom namreč res koristil, dasi v kvar države) pa ne motijo zavesti o celokupnosti italijanskega kraljestva; državna ideja vse veže in izpodbuja k velikemu napredku, ki ga mora priznavati vsak tujec,

veže prav tako, kakor jih v osebнем nastopu enači njih enotni jezik, naj bodo sicer še tako različne telesne in duševne individualnosti.

Kakor si pri opazovanju dežele izbijamo predsodke ali nam večpljene sodbe, tako si tudi pri občevanju z ljudstvom popravljamo tipično svojo sliko o Italijanu in Italijanki, podoba, ki nam jo je ustvarila vzgoja — knjiga, brez lastnega opazovanja. Ta podoba dobiva v našem duhu nekaj takega, kar bi mogli imenovati patino; oprijemlje se namreč te podobe historičnost, ker zremo v današnjem Italijanu tudi potomca starih Rimljanov in si v kretnjah kake današnje rimske dame- „signore“ razbistrujemo nastop starorimske „matrone“; v raznih „facchinih“ in „lazzaronih“ in beračih pa vidimo nanovo posebljene tiste starorimske plebejce, ki so bili imenitnikom dobri le kot orodje v dosego njih namenov, a sicer zaničevani in prepuščeni bedi. Da dobi borno desetico, ponavlja na naša ušesa moderen tak bednik stokrat in stokrat, da je „povero diavolo“ („ubog vrag“). To je moderen vzklik! Kako pa so kričali v starih slavni časih? „Panem et circenses!“ „Kruha in zabave!“ — Danes so zadovoljni že s kruhom.

Iščemo pač tipičnega Italijana-Rimljana, a težko ga najdemo! Patina se oprijemlje mrtvega materijala, živ človek jo le strpi, dokler ga ne žuli! Zato pa zrimo na Italijana popolnoma objektivno in le z lastnimi očmi.

(Dalje prihodnjič.)

Ob morju.

Morje, ti in jaz — dve melodiji;
v večnost nosiva bleščanje zvezd,
v večnost nosiva — in meje ni ji —
v srcu svojem kraljevsko bolest.

Skril sem v smeha rože jo plamteče,
ti v škrlata mehki pajčolan.
Laž besede moje so iskreče,
laž nad tabo dihov rahlih san.

Da razgalim grudi ti drhteče,
kak kristal v njih zakopan leži?
Ikarove solze hrepeneče
in Leandrovi opojni sni.

Vojeslav Molè.

Ribniška čarovnica.

Iz zapiskov grajskega pisarja.

(1701.)

I.

V imenu Očeta in Sina in Duha presvetege. Amen! . . . No, zdaj pa lahko pripišem spet kroniki novo poglavje. Urezal zato sem si novo pero.

Marija Devica! Vse svoje življenje poklekal sem rad pred tvoj sveti oltar jaz Rajnik¹⁾ Joannes Baptista pobožni, jaz ribniški sodni grajščinski pisar.

Zato pa Ti vodi pero mi okorno z usmiljeno svojo in modro rokoj, da novi in prezanimivi dogodek na listih teh dobro opišem nocoj!

Natančno opišem v tej kroniki stari, kar videl te dni in doživel sem sam; ker kakor zdaj tu-le pred sabo na mizi vse živo in sveže še v glavi imam.

In v časih, ko Rajnik Baptista ponižni že davno pepel bo in prah siromak, prebiral to knjigo še marsikateri bržčas bo krščanski slovit učenjak.

In čital potomec bo, kakšno je imel hudič svoje dni velikansko oblast in koliko duš je bil tudi med nami ta bognasvaruj ujel v skrivno si past.

In pričal bo dnevnik moj poznim rodovom, kak žalostne smrti umrje kristjan, ki s satanom sklene zavezo v življenju in služi le njemu, pregreham udan.

¹⁾ Joh. Bapt. Reinigkh.

II.

Aprilski čemereri, oblačeni so dan.
 Na Ribniškem gradu dvor sodni je zbran.
 Sedijo sodniki pri mizi zeleni,
 asesorji modri, pravični, učeni.
 O, sami pobožni, krščanski možje,
 ki bije na pravem jim mestu srcé.
 Pred mizo vsa v solzah stoji čarovnica
 Marina Češarkova, mlada ženica.
 In jaz, ki ta dan sem sam sodni pisar,
 jo gledam in smili se revna mi stvar.
 Biriči privlekli so baš jo iz ječe,
 in ženska od samega straha trepeče.
 In grda ni! Bel ima, čeden obraz.
 Života prikupnega, črnih je las.
 Prav vseč mi vsa njena je zdrava postava.
 Če gledam jo, pa me obhaja skušnjava.
 Najlepše so njene otožne oči,
 ki jok jih obupni zaliva, kali.

Pa dvigne cesarski sodnik se krvavi
 pa reče ji doktor Kočevar¹⁾ in pravi:
 „Marina Češarkova! Ali je res,
 da v zanke ujel te peklenki je bes?
 Si res čarovnica? Povej po pravici!
 Ne taji ničesar! Povej po resnici!“

Marina Češarkova.

Jaz čarovnica?! To je laž!
 Kdo laže tak na moj rovaš?
 Čevljarja Janeza sem žena,
 devet let sem že omožena.
 Poštena jaz tržanka sem!
 Kaj hočete? Kristjanka sem!
 Saj rada molim, k maši hodim,
 otroke svoje v cerkev vodim.
 Nedeljo, praznik posvečujem
 in postim se, izpovedujem.

¹⁾ Dr. Joh. Georg Gottscheer, seiner röm. kaiserl. Majestät Paanrichter in Crain.

In za Veliko noč in za advent
 prejemam sveti rešni zakrament.
 Zakaj ste dali me ujeti,
 gospod sodnik, in me zapreti?
 Nekriva danes tu stojim,
 obsodbe jaz se ne bojim!
 In to-le suha je resnica:
 Prisegam — nisem čarovnica!
 Če sem, naj vzame me hudič!
 Saj ne bojim se ga prav nič!

Dr. Kočeyar.

Marina Češarek, ne taji nikar!
 Priznaj! Kaj zagovor tvoj meni je mar!
 Saj vemo, da vsaka zločin svoj tají;
 seveda, ker satan tako jo uči!
 Zakaj hudodelniki vselej tajijo?
 I, no, ker pravične se kazni bojijo!
 Pa božji namestnik, sam papež, da, da,
 izdali so pismo ¹⁾ vsem škofom svetá,
 da res v čarovništva zločine peklenške
 hudič zapeljuje z zvijačami ženske!
 Kar v rimski častiti tej buli stoji,
 to vendar resnica je! Dvomiti ni!
 Kaj misliš, da papež se Inocenc moti?!
 Kdor ne bi verjel mu, na krivi je poti!
 Zato pa ves svet mrgoli čarovnic.
 Zapomni si: To je resnica resnic! ²⁾
 Kaj torej ti, ženska, tajiti pomaga?
 Vsi vemo, da v službi si črnega vraga!
 Da, da! Zatajila si vero, Bogá
 in varala svojega tudi moža.
 Hudiču prisegla si večno zvestobo,
 uganjala ž njim čarovniško grdobo!
 Ko druge ti tudi mu vdala si se,

¹⁾ Papeža Inocenca VIII. bulla: „Summis desiderantes“, izdana leta 1484.

²⁾ „Haeresis est maxima: opera maleficarum non credere“ — to je bilo geslo zloglasne znane knjige: „Malleus maleficarum“, ki sta jo bila izdala dva dominikanca l. 1487.

gonila se ž njim, ž njim spečala si se,
 odkar si v pregrešni hudičevi službi!
 Kar vešče v njegovi uganjate družbi,
 povedati javno me tukaj je sram.
 Sodnik sem! Otroke in ženo imam.
 Priznaj, da si res čarovnica, čimpreje!
 Če zdaj ne priznaš, pa priznaš nam pozneje!

Marina Češarkova.

Priznam naj, da je laž resnica?!
 Bog ve, da nisem čarovnica!
 Kar zlobni lažejo jeziki,
 to že dokaz vam je, sodniki?!

Dr. Kočevar.

Ker nočeš priznati zločina mi rada,
 prisilim te, kakor je sodna navada!
 Ko mi te začaramo, vse nam priznaš!
 Prepričaš se sama! Kar pravim, ni laž.
 O, tudi sodniki mi čarati znamo!
 Mogočnih čaril mi v zalogi imamo!
 Čarila uspešna so, hvala Bogú!
 Čemu pa postave imamo, čemú?
 Uženemo v kozji rog tvoje hudiče!
 Čemú pa pogumne imamo biriče?
 V imenu cesarja: V mučilnico ž njo!
 Tam večji Marini se usta odpró.

III.

In spet sem urezal si novo pero,
 ker staro mi praskalo že je grdó.
 Useknil sem tudi voščeno si svečo,
 že precej zaspano pred mano brlečo.
 Pač malo ljudi še po gradu bedí.
 Zdaj v kroniko zadnje napišem strani.
 In vabim te s sabo, krščanski čitatelj,
 pa bodi sovražnik mi ali prijatelj,
 da spremljaš vsaj v duhu kronista sedaj
 v polnočni tihoti v najgroznejši kraj!

Nikar ne preplaši se preveč, ne splaši!
 V grajščinski sva ječi, v mučilnici naši!
 Skoz line pomladni ozira se dan.
 Ves sodni zbor grajski zdaj tukaj je zbran.
 In doktor Kočever pomigne z desnico —
 biriči prijeli so brž čarovnico
 Marino Češarkovo . . . Kaj se godí?
 Objokana vešča pred nami stoji.
 Do nagega ravnokar revo so slekli,
 na klop so mučilno možje jo privlekli.
 Ko Eva, privezana, gola leži.
 Sodniki upirajo vanjo oči . . .
 Glej, kakor ciganki lasje razpletene
 po prsih kipečih se spuščajo ženi.
 Res, lepo to njeno je belo telo!
 Kaj čuda, če vrag se zagledal je v njo!
 Še meni je všeč, če sem tudi oženjen
 kristjan, pa le gledam jo kakor priklenjen.
 Saj vem, da nagoto je gledati greh —
 pa satan norčuje iz nas se že vseh . . .

In zdaj raztegnili že hudi biriči
 na klopi so ude Marini pri priči,
 da pokajo členi ji vsi in kosti.
 Od muk čarovnica vzdihuje, ječi . . .

„Priznavaš, da res čarovništva si kriva?“
 jo praša sodnik. Toda vešča polživa
 molči in ječi in ne reče še nič.
 Gotovo priznati ji brani hudič.

Še huje možje ji nategnejo člene . . .
 Od boli na ustih vzkupijo ji pene.

„Priznavaš?“ jo praša krvavi sodnik . . .
 „Priznaj, pa oteta si!“ pravi sodnik.

Zaman! Čarovnica še noče priznati,
 in rajša trpi in se noče udati.
 Še huje mučilni navijejo stroj . . .
 Marina vzdihuje, kriči, da je joj.

„Priznaj — pa mučitev v trenutku ustavim!
Priznaj — pa trpljenja bo konec, ti pravim!“

Marina Češarkova.

Trpinčenje ustavite?
Tako, sodniki, pravite?

Dr. Kočever.

Kar pravim, je sveto in kakor pribito!
Opraščam te muk za priznanje odkrito!

Marina Češarkova.

Trpeti nimam več moči . . .
Kako me vsaka kost boli! . . .
No, pa naj bode laž — resnica!
Priznavam, da sem čarovnica!

Dr. Kočever.

No, vidiš, priznala zločin si zdaj svoj!
Dovolj! Natezalni ustavite stroj!
O, hvala Bogu za odkrito resnico!
Biriči, oblecite spet čarovnico! . . .
In zdaj nam povej, ne sramuj se kar nič,
kako, kdaj ujel te je v zanke hudič?

Marina Češarkova.

Pred osmimi je bilo leti . . .
Na žeganju sem tam v Šmarjeti
vam bila vroč nedeljski dan.
Oh, skoro vsa dolenjska stran
je bila tam in je molila,
po službi božji pa je pila
in plesala, se veselila.
Po litanijah tudi jaz
šla v krčmo sem za kratek čas.
Z menoj je šla Šibačnik Ana,
ki lani bila je sežgana,
pa Neža Rus, ki z Ano vred
ostavila je grešni svet

kot čarovnica na grmadi
na sredi Ribnice spomladi . . .

Popivale smo do mraku.
Ni nam mudilo se domú.
Kako bi pač se nam mudilo,
ko dobro nam se je godilo!
Hej, godci so nam piskali,
prepevali so, vriskali
mladeniči in tudi starci,
vmes žvenketali so kozarci . . .

Pa pravi Neža Rus: „Veš, kaj,
Marina, ti odkrijem zdaj
na tej cerkveni veselici?
Midve sva z Ano — čarovnici!
Ne boj se! Ko spoznaš skrivnost,
uživala boš vso sladkost
življenja! Zdaj šele na sveti
veselo bode ti živeti! . . .“
„Res je, kar pravi Neža, res!
Verjemi!“ — pošepeče vmes
mi na uho Šibačnik Ana
smehljaje se, napol pijana . . .
„Če hočeš veseliti se,
Marina, in navžiti se
najlepše še nocoj zabave,
pa pojdi z nama do dobrove
samotne! Poučiva te
in v večjo posvetiva te!“

In šla sem ž njima hočem - nočem.
Saj videti, sem rekla, hočem,
je li resnica ali laž,
kar od družic sem čula baš . . .

Noč padla je že davno jasna,
obsuta z zvezdami prekrasna,
in mesec je sijal z nebes.
Prispele v gost smo bukov les,
kjer dve sta križali se poti

v samotnem, gluhem koti.
 In skoro bilo me je strah . . .
 Pa smo posedle v mehki mah,
 vse tri polegle v mehko travo . . .
 Družici pa sta že nad glavo
 skrivnostno godrnjali mi,
 molili, šepetali mi
 pa delali sta križe, kraže,
 nerazumljive meni vraže . . .
 In mažo sta pokazali
 mi pa namazali
 ž njo po podplatih, po dlaneh
 na rokah, nogah me obeh . . .

„Sedaj si pa zaznamovana,
 začarana!“ mi reče Ana
 Šibačnikova . . . „Kar na Klek
 zdaj poletiš čez dol in breg
 na metli z nama čaroviti
 na shod ponočni čudoviti!“

In kar zajahale vse tri
 smo metle svoje . . . Hihhi,
 letele naglo smo po zraku
 sred jate netopirjev, sov
 ko roj duhov
 čez hribe in doline v mraku,
 da sapo mi jemal je beg . . .
 In priletele smo na Klek!

Gospod sodnik! Na tej višavi
 vam bila glava je pri glavi.
 Vse gnetlo se je čarovnic
 in čarovnikov, tujih lic
 in dobro znanih mi od blizo . . .
 Na trati tam za dolgo mizo
 pa kraljeval je satan sam —
 od tiste dobe ga poznam —
 predsedoval je zletu, shodu.
 Vse klanjalo se je gospodu
 in poglavarju vseh vragóv

Brez repa sedel, brez rogov
 v vsem svojem vam je dostojanstvu
 in v vsem peklenem veličanstvu
 pa kimal nam je vsem z glavó,j,
 pozdravljal milostno z rokó,j
 nas je, čestilke nove svoje
 in pa čestilcev starih roje . . .

Ko Luciferja tak motrim
 in vanj zamaknjena stojim,
 me zgrabi nekdo. Ta trenutek
 klečala sem — o kak občutek! —
 pred satanom tam vpričo vseh
 na tleh!

In morala sem zatajiti
 Bogá in vero, obljubiti
 zvestobo večno mu, takoj,
 priseči z levo mu rokoj,
 da njega bom poslej molila,
 do smrti njemu le služila.
 Po smrti moji pa, seve,
 po dušo mojo priti sme . . .
 Prisegši mu, pod mizo skrito
 poljubila sem mu -- kopito!
 Ko vstanem in odhajam proč
 od mize, koga vam gredoč
 tam srečam v gneči? Oh, Lamuta,
 kaplana! Groza! Ta minuta
 mi je še zdaj v spomina dnu!
 Kaplan Lamut je tudi tu!
 Pobožni mašnik, jaz sem priča,
 častil na Kleku je — hudiča!

No, kaj pa naj vam še povem,
 gospod sodnik? Saj res! Potem
 razvila nam se je zabava —
 pa kakšna! Kleška vsa planjava
 je zašumela. Pili smo
 in jedli, peli, vpili smo
 in ukali in se vrteli
 in plesali smo vsi veseli!

To bil je ples, ponočni ples,
peklenski ples je bil zares!
A godli so nam sami škрати,
kosmati, črni in rogati!
Bil dirindaj je razuzdan.
Z menoj je plesal fant neznan.
Vso noč sem nora ž njim divjala,
nazadnje sem se mu udala . . .
Ah, v greh zapeljal me je grd
plesalec moj, mlad, kosmat črt . . .

Kako sem s Kleka se vrnila,
ne pomnim nič več, tisto noč.
Doma sem zjutraj se zbudila
in čutila sem tujo moč,
ki v mrežo me ujela je . . .
Ah, glava me bolela je . . .

Od tistih dob pa sem vesela
na Klek še večkrat poletela
po noči sama naskrivaj,
zabavat se na vražji kraj . . .

In čarati sem dobro znala!
Kedar nevihta privihrala
je strašna, črna kakor vrag,
pa dvignila sem se v oblak
in delala sem v zraku točo,
vam klas in lat uničujočo . . .
Letečo me čez hrib in plan
srečaval često je kaplan
Lamuť, ki tudi je v oblaku
rad kuhal svojo točo v zraku . . .
In včasi sem začarala
ljudem, da so namah zboleli,
od úrokov hudó trpeli.
Pa kaj za to sem marala! . . .

Priznala sem, kar ste želeli .
in kar ste zvedeti hoteli!
In to je vse! Nič več ne vem.

Zdaj ječo zapustiti smem?
 Kaj ne, sodnik, zdaj lahko grem
 domov k otrokom svojim? Toži
 se mi po njih in pa po možih . . .

Dr. Kočever.

Priznala res vse si cesarski sodniji!
 No, hvala Bogu in Devici Mariji!
 Vsi vemo sedaj, da si vešča zares.
 Zatorej naj sklenem krvavi proces!
 V imenu zapovedi božje, cerkvene,
 ki vsakega grešnika strogo zadene,
 v imenu cesarske posvetne postave,
 na trdni podlagi razprave,
 po jasnih dokazih vse té preiskave,
 v imenu pravice,
 v imenu resnice
 obsojam to ribniško veščo slovečo,
 Marino Češarkovo danes na smrt —
 in ž njo vred obsojen je tudi sam črt —
 na smrt na grmado gorečo!
 Še to-le dostavljam krvavi sodnik,
 da predno biriči jo vržejo v plamen,
 naj glavo odrobi ji z mečem krvnik!
 Rabsodba, obsodba je sklenjena. Amen!

IV.

Nad Ribnico jutro razpenja se majska
 in solnce smehlja se čez goro in plan,
 a temno je v kroniki zadnje poglavje
 in žalostna knjige poslednja je stran.

Na trgu je ribniškem vpricho sodnikov
 zgorela grmada visoka do tal . . .
 Marina Češarek na njej je zgorela.
 In jaz sem to videl, saj zraven sem stal!

In prah in pepel je sedaj čarovnica . . .
 Oh, kakšna nesrečna in grozna to smrt!

Glej, ljubi čitatelj, tako-le umira,
ki v zanke peklenske ujame ga črt!

In ker je v življenju častila hudiča
Marina Češarkova zvesto tako,
na metli zdaj duša zletela je njena
naravnost v dno pekla namesto v nebo.

Zahvala iskrena ti, oče nebeški,
da nisem tak grešnik ko drugi ljudjé,
da nisem te žalil ko vešča Marina . . .
Pošteno in verno je moje srcé!

Že gasne na mizi mi sveča voščena
in davno že spava ves Ribniški grad . . .
Odlagam pero. Res je pozna že ura.
V imenu naj božjem jaz tudi grem spat!

Le v sanjah po noči nikar me ne straši,
Marina Češarkova, veš! Bog ne daj!
Lahko potem spaval bom, dokler bom živel.
Po smrti pa prišel rad v sveti bi raj.

A. Aškerc.

Pripomnja. Ta zgodovinska pesnitev je osnovana na podlagi izvirnega sodnega zapisnika, ki ga je bil iz nemščine doslovno prevedel gospod nadsvetnik Višnikar ter ga leta 1900. v 86. številki „Slovenskega Naroda“ (14. aprila) objavil pod zaglavjem: „Kazenska pravda zoper čarovnice v Ribnici l. 1701.“

Signora Bianca.

Ivan Lah.

(Konec.)

Issem pristaš fatalizma in mislim, da usoda ne igra nobene vloge v življenju človeka, ki hoče ustvariti človeka volje. Toda nekaj je bilo v tem, da sva se videla ta večer že drugikrat. V mraku sem mogel spoznati le njeno vitko postavo, ki je izginila v vilo, ne da bi se bila ozrla. Misliš morda, da pride iz vsega nekaj romantičnega, toda vse se je izpremenilo tako, da sem na cesti brez cilja našel svoj cilj. Kakor da se usoda igra s človekom. Čas bi bilo sedaj, da bi ti opisal družbo, ki sem jo srečal na letovišču. Govoril bi ti lahko o slikarici Fridi in o njenem umetniškem krogu. Privabila jih je od daleč lepota letovišča, iskali so modernih tipov ter zanimivih in nezanimivih partij okrog jezera. Vse skupaj je bil to velik boj za barve in za svetlobo. Vedno je babilonska zmeda na svetu, kadar družba zapusti svoje stare cilje. In nekoč se bodo zopet nekje ustavili in bodo znova začeli zidati stolp do nebes, dokler ne bodo v nezadovoljnosti pustili svojega dela ter odšli naprej. Zdi se mi, da je v tem zgodovina družbe, ki se vselej izpametuje šele po svojih neumnostih, ki se nje hrepenenje razbija ob nedokončanih donebesnih stolpih, ki veruje v vse, le sama vase ne. Zato je sreča, da se nje sila razbija ob njenem lastnem delu, kajti iz nezaupljivosti do nje odide človek naprej in išče svojih potov. Govoril bi ti lahko tudi o histeričnih in koketnih ženskah, a to samo zato, ker bi se s tem objasnila moja povest. Toda to je predmet propadajoče umetnosti, ki je posledica propalega življenja. Zato ti ne govorim o tem. Povedal bi ti tudi lahko povest o krasnem možu, ko bi ne bilo to samo na sebi nekaj zoprnega in brezmiselnega. Dober kočijaž lahko kroti pet parov čilih konj in lep mož brzda lahko petdeset parov lepih žensk. Pogoji so v obeh slučajih isti. Treba je primerne parade. In zdaj se mi zdi potrebno, da govorim o ožji družbi, o ljudeh v vili. A tudi to so bili letoviščarji: odhajali so zjutraj in so se vračali zvečer; ako pa so ostali doma, so spali ves dan. In o treh gospodičnih bi ti moral govoriti; radost so mi delale s svojo mladostjo, nežno in nadepolno; ako bi ti govoril o njih, bi začel

povest o treh rožicah, cvetočih na vrtu, ki se popotnik z radostjo ozre po njih. Prijetno je trudnemu popotniku, kadar se usede k hladnemu studencu in mu zapihlja vetrce, šepetajoč od treh strani: vetrce, šepetajoč od treh strani, so bile njih povesti, mlade in zaljubljene. Sladko je popotniku čuti pesem, razlito po tibi noči: taka je bila njih pesem, vabeča in hrepeneča. Življenje ni umetnost, prijatelj, ampak kadar umetnost postane življenje, je prijatno na svetu. Tako se je zgodilo. In zdaj bo kratka moja povest, krajša, nego je bil uvod k nji. Človek ni sam ob sebi nič, velikega ga dela samo ozadje. Največji duhovi so bili samo produkt časa. In taka je moja povest: prišla je, ker je morala priti, kajti bila je samo resnica mojih sanj.

Srečaval sem jo zjutraj na vrtu, čez dan sem jo videl, slonečo na balkonu, videl sem jo zvečer na izprehajališčih, na koncertih in plesiščih . . . Lahko misliš, da sem je čakal v zlatih jutrih na vrtu ter poslušal, kdaj se začujejo nje tihotni koraki. Mogoče misliš, da sem hodil v dolgočasnih dnevih po parkih in gajih, da sem se vozil po zelenih jezerskih valovih in iskal njenih temnih južnih oči. Predstavljaš si morda, da je v jasnih nočeh hodil Romeo po prijaznih vrtovih in gledal na razsvetljeni balkon in v zagrnjena okna, da so se mu budile pesmi o mesecu, ljubezni in zvestobi.

„Ah, Mario ne zna ljubiti,“ ste govorili, ha, ha, modro ste govorili, prijatelji. Mario je polegal na klopeh v senci vrtov in je premišljal razrešena in nerazrešena vprašanja o ljubezni in ženskah in je govoril prezirajoče besede kakor nezaljubljeni Shakespearejev Benedikt. Ha, ha, prijatelj, živeti je umetnost in ljubiti je umetnost in kaj ima še sploh ceno, kar ni umetnost!

Oboževalcev je imela mnogo kakor vse krasne ženske. Polnil se je na promenadi prostor za njo in ob strani so obstajali ljudje, občudujoč njeno krasoto, pred njo so se razmikale vrste. In Mario je posedal v senci ter premišljal prizore, ki se gode na promenadi. Niti med gledalce ni bil šel. So ženske, ki te pri njih pogledu obide misel, da bi bilo greh misliti, kako bi bilo, ko bi le enkrat mogel poljubiti nje ustna. Tako, prijatelj, je mislil Mario. Samo mislil si je Mario, kajti takih žensk ni na svetu. In tako se je zgodilo, da je bil ples v razsvetljenih salonih ob jezeru, in ona je bila kraljica večera. Mario pa je hodil po temnih jarkih, kjer se je na večer ona izprehajala s sestro. Prijatelj, malo dobi od življenja ta, ki se z malim zadovolji, kajti življenje je skopuh, ki mu je treba imponirati. In ko so drugi gledali živi krasoti v obraz, je hodil

Mario po zapuščenih parkih in gledal, kako se lesketajo v nemirnih valovih lučice okoli razsvetljenih salonov, kako odmevajo glasovi godbe v noč, kako se gibljejo na bregu nerazločne sence. — Modro ste govorili, prijatelji, ljubiti ni znal Mario. In tako je v osamljenih popoldnevih slonela kakor zapuščena na balkonu, da je odsevala nje vabljava krasota, obsenčena v modrih žaluzinah, Mario pa je odšel na vrt in je premišljal o velikih, nerazumljivih dogodkih, dočim so k njej prišli njeni častilci na poset. Tako je bilo torej njeno življenje in taka je bila ljubezen, tako ni znal ljubiti Mario. Nekoč pa se je popoldne nemudoma vrnila domov — preko vrta. Na vrtu je ležal Mario na klopi in je sanjal z odprtimi očmi. Gledal je v zeleno listje nad seboj in premišljal, kako bo prijetno, ko se bodo čez nekaj časa zganile žaluzine in se bo prikazala signora Bianca na balkanu. Ha, ha, Mario je bil zaljubljen. Zaslišale so se tihe stopinje, drsajoče po pesku. Bila je ona. Vstal sem in vzkliknil: „Signora! . . .“ Obstala je na stezi.

Ha, ha, da si videl, kako je bil Mario majhen v tem trenutku, ko je bilo treba izvršiti velik čin. In to veš, da bogovi ne ljubijo nič malega in da se sam amor izogiblje malih ljudi. In velike trdnjave so pogosto padle v roke majhnim vojskam prav zato, ker se jih niso bale. Toda življenje, prijatelj, ima svojo logiko in ljubezen svojo. Zato naj ti raje ne govorim v primerah. Mario je stal osupel in ona se mu je posmejala. Lahko je on vedel, zakaj jo je danes peljala pot skozi vrt, in tudi ona je lahko vedela, zakaj popoldne leži Mario v senci dreves. Pogostoma smatramo za velike skrivnosti to, kar so vobče znane stvari.

Tu se je torej začela povest iz majhnih začetkov, ki je postala velika zato, ker na plodnih tleh rastejo velike rože. In zdaj bo kratka moja povest. „Ljubiti ne zna Mario,“ ste rekli, ha, da ste sedaj videli Maria, kadar je sanjal sladke sanje ob strani krasne žene, ki so divjali zanjo oboževalci žensk, častilci Venere in kavalirji celega letovišča. Izginila je nje krasota s promenad, z izprehajališč in z večerov. „Kje je signora? Solnce južnih dni, zvezda jasnih noči! . . .“ Osamljeni in zamišljeni so stali po parku in ob strani promenade in se gledali z vprašujočimi očmi. A ona je sedela doma na divanu, pregrnjenem s svilnatimi preprogami, in ljubila Maria. Kakor brezdanji mrak italških noči so bile globoke nje oči, lepšega obraza ni slikal Tician, bolj ni znala ljubiti Propercijeve Cintija . . .

In ob večerih, ko je légel mir okrog letovišča in so se polnili parki okoli koncerta, so je čakali s hrepenečimi srci, z željnimi pogledi.

„Kje je krasota parkov zapuščenih, pesem večerov razsvetljenih?“

A ona je ljubila Maria in hotelo se ji je v večerih ležati v senci dreves, odkoder se je videlo na vse jezero, na parke in na nasade promenad. Jezero se je zlatilo v večerni zarji, valovilo se je in tonilo samo v sebi, nasadi promenad in gaji okoli njega so se temnili, po večeru se je razlegala polglasna pesem, motena od šumeče množice. Tako je stal ob takih večerih, ko so naokoli žareli sivi velikani gorá in mračili svoje nebeške vrhove v mračni jezi in nezadovoljnosti, Mario v senci ljubečih mrakov, ki so se kakor skrita božanstva približali od vseh strani ter pokrili njega in njo, polneč ves večer okoli s tajinstvenim šepetanjem, iz katerega je zvenela božanska pesem ljubezni. Ha, ha, in vi ste govorili: Mario ne zna ljubiti, kakor da je umetnik zastoj klesal veliko delo: Amor in Psihe. Kdo je kdaj naslikal prizor, kako je ona prihajala po zelenem gaju, ko se je med visokimi drevesi bližala vrhu, kjer je ležal zaljubljeni Mario, nebeška, božanska, da je ves večer oživel v njeni krasoti. Kdo je kdaj napisal pesem o boginji, ki je na trdi zemlji počivala nje krasna glavica, da so mogle piti poljube nje ustnice, ki bi si o njih mislil človek, da je greh misliti si, kako bi bilo, ko bi jih poljubil. Taki so bili večeri. In v večerih so je čakali ob jezeru, na terasah, pred razsvetljenimi saloni. Tam je hodila prej s svojo sestro in razmetavala cvetlice, ki so padale prednjo, oboževano, ter s ponosnim zasmehom zrla na uklonjene obraze svojih oboževalcev. In zdaj so vpraševali: „Kje je sen naših večerov, da ga obdamo z rožami, da se poigra z njimi?“ Ona pa ni prišla, ampak v jasnih nočeh je slonela na balkonu v naročju Maria, gledala je proti jezeru, kjer so se svetile razsvetljene terase ter odsevale v nemirnih valovih, in je govorila: „Na jug, na jug, Mario, tam so južne noči, jasni gaji, tihi večeri, tam je dom bogov, tam je svetišče ljubezni, tam so sanje življenja. Kratko je življenje in neskončna je njegova sladkost, ki jo užijejo le oni, ki jo razumejo, in jo imajo le oni, ki jo občutijo . . . Mario, Mario . . .“

Tu je prijatelj prenehal, kakor da je utrujen. Zmračilo se je med tem popolnoma in iz teme so sijale le njegove žareče, jasne oči. Molčala sva nekaj časa oba.

„Povedal sem ti, da bo kratka povest,“ je začel čez čas, „kajti, kar še ostane, je deloma nepopisljivo, ker so dali bogovi ljudem le pesem, da v nji govorijo o ljubezni po svojih nezmožnostih, in ker ima pomen le za onega, ki čuti in razume. In to sta pri vsaki ljubezni le dva; drugo pa je brez pomena, kajti, ako ti pripovedujem, kako sva se pojavila na promenadah in plesih, kako so obstrmeli nje oboževalci, kako so se začudeno gledali kavalirji, skazil bi s tem svojo povest, kakor skaziš sliko, če ji daš neprimeren okvir, na primer: antika in rokoko. Zdelo se mi je ves čas, ko sem bil v njih družbi, da se je vrnil rokoko-čas. Veš, da je bilo to največje uničenje antike in najslabše pojmovanje umetnosti. So ljudje na svetu, ki nikdar ne vedo, kaj je harmonija, a so tudi, ki je ne čutijo. Toda o teh ne govorim, o novem rodu govorim, ki mu umetnost postaja življenje, o človeku, ki se je prerodil sam v sebi in začenja živeti življenje bogov: slutim prerojenje . . .

Umolknil je zopet.

„In kaj hočeš sedaj?“ sem vprašal.

„Sedaj? Sedaj se izpolnijo velike sanje: vabi jug, dežela renesanse, domovina umetnosti, svetišče življenja, kjer se sanjajo sladke noči, kjer v jasnih gajih doni božanska pesem, kjer sveti mrakovi polnijo prostranost večerov, tam, kjer v južnih vetrovih zeleni cipresa, kjer lavor živi v žarkem solncu, kjer palme senčijo zapuščene steze . . . Tam, kjer bo ona kraljica velikih dni, polnega življenja, cvetočega, vedno prenavljajočega se kraljestva, v večnem solncu kipečega, bujnega sveta . . .

„Človek prerojenja je človek sile, dela . . .“

„So eni, ki ustvarjajo, drugi, ki delajo, tretji, ki izvršujejo.“

„Mario, ti odideš? . . .“

„Da . . . Včeraj je prišel nje mož, suh, izživel človek. Predstavila mi ga je: njegova prijaznost ni manjša od njegove nervoznosti. Njegova ljubezen do nje je v tem, da vidi njo srečno. Dobrikast, zgubančen obraz govori o prejšnji lepoti. Ženo ima zato, da mu krasi življenje. Danes se poslovim od tebe . . .“

„Mario, ti odideš . . .?“

„Ha, in vi ste govorili: Mario ne zna ljubiti. Glej, prijatelj, tako se ljubi . . .“

Molčala sva oba. Noč je kraljevala na vrtu in nje nemirni vetrovi so šepetali po kostanjih. Tihota je polnila noč . . .

Iz zgornjega nadstropja je zadonela pesem klavirja. Angela je igrala. Barcarolla! . . . Zdelo se mi je, kakor da ga vabijo ti

glasovi s seboj na omamljive valove na okrašeni čolnič ljubezni; bili so kakor tožba po izgubljenih časih, kakor hrepenenje po nedosegljivi sreči.

„Čuj, Mario, pesem, ki si jo nekdam poslušal tako rad!“

„Izpreminjajo se časi, ljudje, sreča in pesem. Danes me več ne ganejo glasovi, ki sem se nekdam vnel ob njih. Slutim močnejšo, silnejšo pesem.“

„In Angela?“

„Bo li tudi ona prav čutila in razumela čas, bo našla v njem svojo srečo.“

„Ali se ti ne zdi, da so tudi ljubljanski vrtovi krasni, da so lepi večeri v njih? . . .“

„Odpri so južnim vetrovom in pesmim, ki prihajajo od morja, toda mi jih nismo čutili in jih nismo razumeli. Zbali smo se življenja in se zaprli; zato smo poginili. Kadar se vrne veselje do življenja, bo vladala sreča v teh krajih. Toda sedaj je še daleč pomlad, ki bo nekdam cvetla na teh vrtovih.“

„Mario! Ne čutiš li pomladi, ki prihaja k nam, ne slutiš li preorojenja, ki kipi v nas samih, ne vidiš li novih sil, ki vstajajo? Kam odhajaš, Mario? Čuj to vabečo pesem nad seboj in veruj, da ni manj vredna . . .“

„Ne govori, prijatelj! Prvič se mi zdaj stidi pesem, ob kateri so tisočeri kakor omamljeni padali, ljubili in plakali. Vidim višje življenje s čistejšim čuvstvom.“

Glas se mu je tresel, kipeča jeza je govorila iz teh besedi. Naslonil je glavo na roke in je dolgo ležal tako in molčal. Stopil sem na balkon; noč je bila hladna, tiha, molčeča. Glasovi v zgornjem nadstropju so bili utihnili. Zagledal sem se v jasno nebo, ki se je svetilo proti jugu in se temnilo proti severu.

„Prijatelj, v molku je bog,“ je rekel naenkrat Mario, „sladko mi je sedaj! Odpočil sem si zelo, čutim se pokrepčanega.“

„Ostani pri meni, Mario.“

„Vidi se ti, da še nisi živel trenutka, ki je vreden življenja. A tudi to še izkopljete iz starih razvalin. Toda meni se mudi in ne dočakal bi pomladi na ljubljanskih vrtovih. Želim vam srečnih časov. Ko boste odkopali vse blato, ki ga je v teku let nanese čas, zacvetlo bo življenje lepo in resnično na prenovljenih starih, trdih tleh. In stali boste okoli, delavci, ki ste kopali dolga leta, in se boste čudili pomladi pred seboj. In takrat govorite resne besede: Mladina čuvaj, da se mlada ohrani zemlja, ki smo jo odkrili, ko je ležala

globoko pod blatom, poteptana od ljudi, zasuta z bogovi vred . . . Tu bodi tvoja radost, mladina, v mladem čistem svetu; bogove postavite iz razvalin, očistite jim solnčni gaj! S cvetočimi venci okrasite njih svetišča, s cvetjem napolnite gredice, z rožami posujte steze, lavor in mirto vsadite v dolgih redih okroginokrog. In potem nastopite svojo svečano pot, kajti vi ste bogovi življenja. S svojo pesmijo napolnite svete gaje, slavnosten raj zarajajte o novi pomladi, ki naj nikdar ne odzeleni. Oglašali se bodo temni glasovi ljudi, ki ne ljubijo življenja, in bodo klicali k pokori. Toda vi zapojte veselo pesem in zarajajte raj, kajti vi ste bogovi življenja; ustvarite svojo večnost na zemlji in ne dajte, da za vami z blatom pokrijejo gaj, ki ste ga komaj izkopali iz razvalin, ampak pripeljite mladino za seboj, da se razveseli na vaših cvetočih grobih, kajti to se pravi ljubiti življenje, živeti večnost. Takrat, glej, bo velika postala dežela, ki jo zdaj imenujemo malo domovino. Iz ozke doline bo postala — svet. Zagorele bodo jasne gore, bolj radosten bo tok vodá, ozelelena bodo pusta polja, kajti življenje bo ostalo tam, kjer zdaj vlada smrt. Vesela pesem življenja bo napolnila domovino in pred njo se bodo umaknile temne sence smrti. To bo vaše prerodenje, vstajenje. In takrat se spomnite groba na jugu, cvetočega v senci štirih oljk. Neskončno je ljubilo domovino srce, ki bo njega prah hranil trdi kamen. Usojeno mu je bilo, da je čutil nje pomlad, da je slutil nje prerodenje in je umrl od radosti. Ni mu bilo dano, kopati med delavci, niti stopiti z mladino v novo premlajeni gaj, da zapoje radostno pesem . . .“

Poslušal sem ga, kakor smo ga poslušali vselej, kadar je govoril take besede. Kakor od nekod daleč je prihajal njegov glas, kakor da govori življenje iz daljave, kakor da krivice očita uničeni bog.

Podal mi je urno roko.

„Torej, da si mi zdrav, prijatelj!“

„Mario, ti odhajaš?“

„Odhajam.“

Stisnila sva si roke in obstala nekaj časa molče. Nikdar ga še nisem ljubil tako kakor v tistem trenutku. Spremil sem ga po stopnicah in čez vrt. Pri vratih so še enkrat zažarele njegove jasne, življenja polne oči. Ozrl se je po vrtu, kakor da so nečesa iskali njegovi pogledi.

„Glej, vse je pripravljeno kakor na svečani dan . . .“ je rekel in odšel je po ulici. Kmalu je izginila njegova senca v tihih tmah dolgega drevoreda.

Dolgo sem gledal za njim, in ko sem se ozrl, je temna senca slonela na oknu nad balkonom.

„Angela . . .“

Noč je bila tiha in mirna, po vrtu si je igrala šepetajoča pesem, kakor da pripoveduje bajke.

* * *

Poslej nisem slišal nič o Mariu, dokler mi ni sam sporočil, da je odšel ž njo na jug. Kako se je končala njegova povest, ostalo bo neznano, dokler morda čas ne odkrije njegovih spominov, ako jih je zapisal. Toda on je bil človek, ki ni rad pisal, in je tudi o spominih imel svoje posebno mnenje. Njegova povest se je končala tam, ko je njegova senca izginila v tihih teminah ljubljanskega drevoreda, kajti vse drugo je bilo samo odmev v daljavi izginjajoče pesmi. In zdaj je končana visoka pesem velikega hrepenenja, odzvenela je daleč na jugu med gaji mirt in cipres, utihnila je v zatišju črnih, neprozornih senc. Tam stoji zdaj cvetoč grob, obdan od štirih oljk, in trd kamen hrani prah blagega srca. A zdi se mi, da še iz cvetja na grobu kipi pesem, ki je polnila njegovo življenje, in kipela bo dolgo, dolgo, dvigala se bo kakor plamen na žrtveniku večnih bogov, izginjala bo v jasnih žarkih in trepetala nad tihim, svetim gajem do poznega pozabljenja.

Vem, da se bo marsikaj čudno zdelo v tej povesti, kakor je bilo marsikaj čudnega v življenju prijatelja Maria. Toda pisatelj ima pred vsem dolžnost, da piše resnico o svojih prijateljih. Pomislimo pa, da je marsikaj še mnogo bolj čudnega v življenju in da se je to zdelo prijatelju Mariu ravno tako nerazumljivo, kakor se nam nerazumljive zde nekatere stvari v njegovem življenju. Pomislimo pa tudi, da ljudje hočejo nekaj čudnega v povestih, drugače mislijo, da to ni povest. Zdi se mi pa, da ni toliko čudnega v tej povesti kolikor naravnega, tako naravnega, kakor je bil naraven dobri prijatelj Mario, in da je bilo zato vredno, da sem zapisal njegovo povest.

Iz starih zapiskov.

Podlimbarski.

(Dalje.)

godaj se mu je zbudil oni čut, s katerim bi bil zmožen v vsaki stvari njeno najlepšo stran poiskati in lepoto stvaritve spoznati, saj brez lepote nam je tako težko živeti. Tako hrepeneč, je prišel med krute ljudi in lepote ni našel. Modrosti je želel — no naj govori sam: „Modrost sem iskal in že sem mislil, da od dneva do dneva prihajam modrejši; veselil sem se takega napredka in že sem dejal, da imam ono, kar je potrebno za zadovoljnost. Pa kako kratek čas so me mamile takšne nade! En pogled v sebe, pa sem zapazil, da ono, kar sem smatral za modrost, je bilo zaničevanje sveta, ogrnjeno v lepe besede, puhlo, ošabno preziranje človeštva, ki mojim zahtevam ni moglo ustreči. V tem ko sem ropotal nad sobrati, se mi je vrivalo spoznanje lastne slabosti. Če svoje življenje denem na rešeto, sama pleva; kar sem mislil in si domišljjal, vsi upi so same pene, vse se je razkadilo in skopnelo. Bil sem na poti svoje življenje v potrpežljivosti prenašati, ali sto in sto reči me je razburilo. O slavi sem sanjal, prišla pa je bridka vsakdanjost in strmел sem ob takšni izpremambi. Prevare preplodne domišljije, skrbi, izgube po vseh straneh, grenko spoznanje, trud brez sadu, nade, katerim ni bilo izpolnitve, to je bilo meni dosihdob delež življenja. Imel nisem še ničesar, zato tudi ničesar nisem izgubil.“ Kmalu potem zapiše: „Ali je svet zaničevanja vreden? — Ne. Pomilovanja in pouka, zaničevanja ne. V katerikoli obleki se ti človek pokaže, ugoden ti je, rad ga poslušáš, veseliš se ob njegovih uspehih in smejaš se, ko izpregledáš, s kakšno težavo, s kolikim naporom razdira spletke usode. Kako da more človek sovražiti sobrata! Pogledáš v obraz otroka, angelsko mil in nežen kakor jutranja zora, razsipajoča milobo božjo po jasnem nebu, gledáš, in božanstvo pravi v tebi: O, kako si lep, svet, ki kriješ v sebi znak moje krasote! Zagledáš se v starca sivolasega, stoječega na robu groba, strmiš občudovanja, ogovoriš ga in modrost ti govori: Glej, tako korakaš navzdol k svojemu grobu, glej, da se tvoj duh, predno se povrne v

naročje večnega bitja, navzame one resnice, ki je odkrita vsem, ki zro v svet in ne iščejo resnice zunaj mej svojega spoznanja.“ Dva dni pozneje pa že obupan piše: „Resnice pa tudi znotraj mej našega spoznanja ni. V človeško telo ste pogledali, pretipali ste najmanjšo žilico, ali kako pretipati naš duh, ki za oko nima mej? Vse je ugi-banje, dvomljivo ukrepanje, sklepi, ki jih prihodnja ura pobije. Kako zabavati duha, s čim se pečati, če te filozofija ne privede na konec? Ali te ne duši misel, da človek ni zmožen spoznati vseh stvari, katerih se loti? Prazne, abotne one misli, ki presežajo človeško moč. Pravega spoznanja ni, čeprav se hvalijo učenjaki, da že vse vedo.“ In osem dni pozneje: „Na meji obupa sem stal, v moji duši sta se podila dva elementa: želja in dvom, neprestano delo pa me je dvignilo nad brezdno. V delu je tolažba, v delu je sreča. Delo me je dvignilo v višavo, odkoder gledam z mirnim licem ono, kar sem prej sovražil.“ Kako globoko čuti z nesrečnimi ljudmi in tudi pod častniško službo se navdušuje za vse dobro in lepo. Preslabe so bile njegove moči, da bi bil storil za sobrata ono, kar je želel. Brez sadu vendar niso bili njegovi napor. One visokoleteče misli in želje so ga ohranile toliko močnega, da je vsaj v svojem ozkem delo-krogu lahko izpolnjeval dolžnosti, ki so ga vezale na najbližjega sobrata. Globoko usmiljenje, plod dolgih premišljevanj, preveva posebno v Bosni njegovo dušo. In obžaluje, ker je tako malo usmiljenja med ljudmi, obžaluje, da nas hočejo nekateri z mezincem potegniti iz bede, a drugi nas rinejo s celo pestjo vanjo. „Tako čudno je razkosano naše bitje. Najvišje ideale poznamo, včasih tudi hrepenimo po njih, v resnici je pa v naših dejanjih prav malo idealnosti.“ Kako se pogovarja z bosensko majko, pri kateri stanuje! Ob obešanju in razstrelbah muhamedovskih Bošnjakov takorekoč zataji svojo vero, zgrozi se mu duša in iz njenega dna mu prikipi želja: „O, da bi bil Alah res edino pravi Bog, da bi on v resnici na onem svetu odškodoval svoje spoznavalce za tako nasilno, mu-čeniško smrt!“ Vsestransko premišljuje o človeških stvareh in vse etiške črte svojega notranjega življenja od prve mladosti pa do do-zorele dobe izraža na papirju.

Ali se je tak čuteč človek kdaj trajno pomiril? Ne. V dozoreli dobi je zapisal: „Moti se, kdor misli, da tavam po svetu kot nihilist, pesimist, zgneten, razteptan, sokol s prismojenimi perotmi; tudi blaziran sebičnež nisem, podoben nisem Oneginu, Pečerinu ali Byronovim junakom, v kolikor nimajo občečloveških lastnosti na sebi. Vedno sem globoko čutil in učeč se sem si pojil in krepil

dušo. Odpovedala se je prevelikim zahtevam, prilagodila se je razmeram; čim strože opazujem ljudi, tem mileje jih sodim. Sit sem tega večnega boja z duhovitostjo in pojmi. Prirojeno je menda Slovanu sanjariti vedno o tem, česar ni, a malokdaj o resničnosti, in nikdar ne prijeti z močno roko v vesla usode. Hladno zrem na nekdanjo borbo za ravnotežje v življenju in v misli. Zadovoljen sem s svojo usodo, a dokler vrti misel v glavi, človek nima miru. Ravnodušno sem hodil mimo onega, kar poznam, in navduševal sem se za nepoznane stvari, zato tako malo sadu. Po dolgih letih sem spoznal, da nekaj znanja, raztresenega brez pravega sestava po možganih, ne osreči človeka, pač pa neka posebna lastnost, ki nas dela zmožne, da se v vseh položajih lahko prilagodimo sobratu in razmeram. Podoben sem upokojenemu človeku, zlomljenemu orodju, katero je gospodar postavil v kot: pride dan, morda že jutri ali pojutrišnjem vržem to nepotrebno v ogenj.“

V poslednjih zapiskih se nahaja nekaj slik, ki razsvetljujejo razmere v zasedenih deželah, kakršne so bile pred četrtno stoletja. Oblast je vse, kar se je doli godilo, vestno skrivala pred svetom in zato morda Stoklas svojih slik ni mogel objaviti. Mnoga premišljevanja in jezikovne vaje so ga napotile, da je začel sestavno pisati. Kar se je živelo v srce, je mogočno sililo na dan. Mnoge njegove beležke, ki se tičejo bosenskih razmer, ostanejo v dnevniku, no nekaj slik izročam javnosti. Imeniten Francoz je rekel, naj bi se natisnilo vse ono, kar ni bilo namenjeno za javnost. V njegovih zapiskih sem našel dosti pikre satire, ki je posledica dolgih opazovanj, reflektivni pojav po trdem življenju.

Prva Stoklasova slika: Izlet v han Kiseljak.

Lepega poletnega jutra konec julija nas je napravilo pet častnikov naše posadke na konjih izlet v han Kiseljak, ki leži dve uri od mesta. Načeloval nam je kapitan B., ki je jahal svojega konja; pobočnik G. je jezdil mladega erarskega konja bosenskega plemena, mi drugi trije smo si izposodili v mestu bosenske konjiče po goldinarju za ves dan. Kapitan B. je rekel, da gre s svojima častnikoma na aplikatorske vaje in da si ogleda ozemlje, kjer se bo vršil v kratkem večji manever. Pobočnik G. in jaz sva se mu pridružila le zaradi zabave; poleg tega smo v hanu hoteli „krstiti“ pobočnikovega konja, ki je bil tisti teden kupljen za bataljon, pa še ni imel imena. Večkrat sem bil že slišal, da izvira v Kiseljaku

dobra kisla voda in da ima zato kraj lepo bodočnost, kadar se loti reči podjeten človek. Radoveden sem bil, kakšen je tisti kraj. Vobče pa ljubim vsak teferič, kakor imenujejo Bošnjaki svoje izlete za zabavo.

Na brzih konjičih nam je bila pot kratka. Peljala nas je po zaraslih brdih Ravne trešnje, podolgovatega nizkega pogorja, za katero so se vršili 1878. leta vroči boji. Jahali smo dolgo časa po uglajeni in napeti poti navkreber, potem smo se spustili po položni rebri navzdol, prišli iz grmovja v dolino, katero je napajal len potok, ki smo ga prebredli. Mimo močvirnatih travnikov na desni in rodovitnih njiv s strnišči in koruzo na levi smo dospeli naposled po kolovozni poti do rjave koč, ki je čepela sredi prijazne, skoraj neobljudene ravnine. To je han Kiseljak. Ustavili smo se, razsedli in privezali konje v senco pod drevjem. Handžija Ibrahim nas je vprašal za zdravje ter položil roko na srce, rekoč: „Oh, kako sem vas pozelel, gospodarji!“ Stopili smo v ograjeni spašnik za hanom; tam stoji vodnjak s kalno vodo, a precej nad njim je izvirnik s prelepo čisto vodicco, ki v mehurcih, podobnih svetlim biserom, vrvi iz zemlje in se odteka v vodnjak, odtod pa v veliko mlako na kraju spašnika. Ibrahim nam je prinesel čašico in napili smo se. Voda ima slab žveplen duh; tudi železne tvarine so v njej raztopljene. Po tem studencu je dobil han svoje ime.

Naša družba se je utaborila na spašniku blizu izvirnika. Razrezali smo kruh, mrzlo pečenko, postavili steklenice vina v mrzlo vodo. Vse to in krmo za konje smo prinesli s seboj, ker v hanu mimo kave ni dobiti ničesar. Jedva smo se bili dobro poglabili v prijetni posel uživanja božjih darov, kar se pojavita iz hoste dva ciganska dečka, prečudno rjavi bitji belih zob in kakor živo oglje žarečih oči, samosrajčnika, pa še tiste uboge srajce vse raztrgane. Svetlost njiju oči smo zapazili že na 150 korakov. Počasno sta se približala, češ: Kaj neki poreče Švaba. Kmalu smo zvedeli, da se dečka imenujeta Halil in Bešo in da tam za grmovjem je cigansko selo. Zaplesala sta nam ognjevito cigansko kolo, za kar sta dobila kruha, kosti in nekaj novčičev. S čudom in smehom smo gledali na Halila, kako si je očistil zobe. Ko je pogoltnil poslednji kosec kruha, je pogledal v višavo kakor kura pri požirku vode, na široko je razkretnil čeljusti, stisnil obrvi in z ustnicama je podrgnil zobe, ki so po vsej širjavi zablesteli kakor najbelejša slonova kost. Vprašali smo dečka, če imajo v selu kaj deklet. Potrdila sta nam in zdirjala kakor od verige odtrgana žival čez spašnik v grmovje. Kmalu sta

se pokazala zopet v hosti. Zaklicala sta nam, da se nas dekleta boje, da imamo puške in jih ustrelimo. Preverili smo jih, da nimamo pušk, in zopet sta izginila med grmičjem. Ko sta se vrnila nazaj na plan, se je privalilo za njima krdelo rjavih, nagih in napol nagih otrok. Počasi se je približala družba in se — hvala Bogu — v poštenu daljavi od nas spustila na zemljo. Halil in Bešo sta nanovo zarajala. Halil je prišel v tak ogenj, da je sredi plesa slekel srajco in vpričo svojih bratov in sestic nag igral svoj gibčni ples. Ko se je bil naveličal plesa, je zadirjal v mlako in se tam okopal. Zdajci se je kapitan B. spomnil, da je gotovo vse polno rakov v potoku, ki smo ga davi prebredli in je tekel ne daleč za hanom po mokrih lokah med vrbovjem in jelševjem, in da bi ne bilo naplačno, ko bi imeli opoldne pri obedu rake; ko bi jih pa v hanu ne mogli skuhati, vzeli bi jih lahko s seboj za večerjo v kazini, kar bi bilo prav imenitno. Kliknil je torej otrokom: „Hej, cigančad, v onem potoku v dolini za to šumo so raki. Nalovite nam jih, mi vam jih plačamo.“ Smeli Halil se je odzval, rekoč: „Gospodar, tam ni rakov.“ — „Bodo, bodo, le pogledjte in prinesite!“ — Halil je nekaj pomislil, oblekel srajco, mignil in vsa druhal se je usula za njim v šumo. Kraj šume je postal in zaklical: „Koliko rakov hočete, 50 ali 100?“ — „Prinesi, kolikor jih dobiš!“ — In cigančki so se izgubili v hosti. Čez slabe pol ure so se vrnili z žalostno vestjo, da rakov ni. „Seveda jih ni v tisti senci, kjer ste ležali, lena sodrga!“ Tako jih je pokaral kapitan.

Mi smo le po dekletih in rakah izpraševali, zato nam otroci že niso napravljali posebnega zadovoljstva. Ker dekleta le niso prišla, smo se napotili v cigansko selo.

Naši hlevi so prave palače proti bivališčem bosenskega cigana. Mislite si po dve vrsti po tri metre dolgih prekel, ki so tako poprek zabite v zemljo, da se na vrhah stikajo in križajo; med te prekle je na gosto vložena in vpletena praprot in vejevje. Zadnja stran tega trikotnega prizma se opira na breg in je zadelana, sprednja je vhod. Pri vhodu je tlela žerjavica pod pepelom, znamenje, da se je nekaj kuhalo. Štiri take lope stoje med koruzo v kotanji na bregeh majhnega potoka. Razen dveh, treh loncev in nekaj umazanih cunj ni v njih nobenega pohištva. Poleg ugasujočega ognja je čepela stara ciganka, pestujoč dete, katero je povila pred tremi dnevi. Okoli nje sem naštel mimo novorojenca še devetero otrok, med temi je bilo suho, koščeno, tenko in šibko žensko bitje, ki je držalo tudi dete v naročju. Od starke smo slišali, da je to slabotno bitje 15 let staro

in žena cigana, ki je šel v mesto po crklo kozo. Zvedeli smo, da je imel ta cigan tri žene, katerih ena mu je ušla, a dve sta mu še zvesti. Selo šteje štiri rodbine in ima tudi svojega načelnika. Zdelo se mi je, da so vsi odrasli prebivalci in kar je bilo „količkaj“ zbežali in se skrili v hosti.

Mučen vtisk je napravilo name to cigansko taborišče. Zvedavo sem gledal na umazane vrabce, ki so se smejali in prekucevali po prašnem ležišču. In tudi cigani so božja bitja, sinovi tistega Boga kakor mi. Ono, kar potrebujejo ti ljudje za življenje, se skoro nič ne razlikuje od onega, kar zahteva žival, da živi. Padli so na božji svet kakor murin v travi ali lev v puščavi, in kar najbliže pride pod roko, to jim je v hrano. Ne sejejo in ne žanjejo, in vendar žive. V revščini odrastejo in ne čutijo je, bogastva ne poznajo, pohlepnost po slavi in časti, ki dviga in podira narode in razjeda mir, zadovoljnost in srečo posameznika, je neznana v njih taboru. Pravilo: Spoznavaj samega sebe in spoznal boš svet — pač menda poznajo, a o onem, kar nas tako silno tlači, ko smo bili do kraja spoznali vrtoglavo človeško družbo, nimajo pojma. Neznani jim je ostal naš nauk o lastnem dostojanstvu, nauk, ki v svojih posledicah provzroča, da se silimo stati drug nad drugim, vsak na prvem mestu, s katerega bi vsak rad mahal z gorečo šibo po besnečih in zavidajočih ga sobratih. Preskromen narod! In vendar ne izumrje. No, kaj bi bilo s človeštvom, ko bi bilo ostalo na njih stališču! Prav ima modrijan, ki pravi, da ne živi oni, ki ne hrepeni po višjih ciljih.

V i d a.

Vse tiho čez polje, vse tiše
gre veter, ves blag in ljub;
vse više spè mesec, vse više,
tam v dalji molčijo že hiše —
Kaj mlado srce nocoj vzdise,
kaj polni ga up in obup?

Na mojih ustnih drhti še
tvoj prvi poljub . . .

Milan Pugelj.

Sodoma.

Spisal Fr. Strnad.

Marija, o mati božja sedmih žalosti, usmili se me, usliši mojo prošnjo! Usmili se me in vzbudi kes v njihovih grešnih srcih!“...

Te napol slišne besede so zazvenele v sveto tišino, porazgubile se in zamrle. Čulo se je še šepetanje ustnic, toda tudi

ustnice so se polagoma umirile . . . Samo še tihe prošnje so se dvigale iz srca, dvigale iz pogledov gori proti nebu . . . Molčala so usta, molile so samo še misli in želje . . . Tajinstven mir je polnil posvečene prostore . . . Nemi so stali kipi po oltarjih in ona sama je bila videti kakor nem kip, klečeč pred oltarjem.

Ali od časa do časa je zakrvavela huje rana v srcu, silneje je zakoprnela njena duša, silneje so vreli zopet vzdihli iz njenih prsi . . . Iskreneje so se tedaj vpirali njeni pogledi v podobo v oltarju, ustnice so zašepetale zopet in iznova je bilo čuti drhteče glasove :

„O Marija, o mati božja sedmih žalosti . . .“ — —

Vsak dan je preklečala po cele ure tako. Prihajala je najraje ob takem času v cerkev, ko je vedela, da nikogar ni notri, da je bila sama, čisto sama, ko ni najmanjši šum motil njenega razmišljanja, ko se je lahko popolnoma nemotena poglobljala v svojo bol . . .

Vedno na enem in istem mestu je klečala — pred podobo žalostne Matere. Zaupljivo je vpirala vanjo svoje oči, tožila je in je prosila . . .

Tiste solze, ki so se ji utrinjale po milem obrazu, tiste krvave srage, ki so iznikale iz njenih s sedmerimi meči presunjenih prsi, so ji bile v veliko tolažbo. Ah, saj je trpela še ona, kraljica nebes, ona, ki je bila izmed vseh žen edina spoznana za vredno, da je postala mati sinu božjega! . . .

Včasi se je tako zatopila v bolečino božje matere, da se ji je zdelo skoro greh, ako je zaradi svoje nesreče občutila toliko bol. Āli drugikrat jo je lastna bolest prešinila tako, da je pozabila vse drugo, da je smatrala sama sebe za mučenico, da se ji je zdelo, kakor bi ne bilo na svetu bolečine, ki bi se mogla primerjati z njeno boljo . . . V takih hipih se je čudila, da ne teko tudi njej krvave solze po licih, da ne zeva tudi njej na srčni strani globoka

rana . . . Saj bi je ne bilo moglo huje boleti, ko bi ji bil v istini meč presunil prsi! . . . —

Tako zelo je bila prevzeta od lastne bolečine, da je pozabila, kje je, da ni nič več videla podobe, v katero so bile vprte njene zasolzene oči, da je videla samo prizore in slike iz svojega žalostnega življenja — slike, ki bi, dahnjene na platno, ne bile smele viseti na cerkvenih stenah in na katere misliti na blagoslovljenem kraju je bilo zares pregrešno . . .

Zavedela se je potem zopet, zdrznila se in se začela kesati in obtoževati, da ni bolj krotila svojih misli, da je pozabila svetega mesta, da ni še dovolj čista njena duša, dovolj globoka njena pobožnost. In znova je ponižno vzdihovala in molila:

„O Marija, o mati božja sedmih žalosti, usmili se me, usliši mojo prošnjo! . . . Izprosi jima milost, da se zavesta greha, da se izpokorita, da začneta zopet Bogu všečno življenje! . . .“

Dve leti že je dan na dan v nešteti variacijah ponavljala to molitev, dve leti že je pošiljala najiskrenejše prošnje k Mariji, a nič se ni izpremenilo, vse je ostalo, kakor je bilo. Obupavala je včas, ko je videla, da vsa molitev nič ne pomaga. Vstajali so ji dvomi . . . Včas ji je prišla tudi misel, da je njena grešnost vzrok, da ji Marija, da ji Bog ne usliši prošnje . . . Spomnila se je, da se je bilo spričo Marijinega kipa zgodilo tisto, spomnila, v kako svetem trenutku se je bila dala premagati, in zdelo se ji je, kakor bi ji Marija tega nikdar, nikdar ne mogla odpustiti in kakor bi bila zaradi tega gluha za vse njene vzdihljaje. Včas se ji je zdelo tako, včas je obupavala in zdvajala, ali potem je oživel zopet njena vera v neskončno milost božjo, ozelenelo zopet njeno upanje in vrnila se je k božji porodnici, krepila se zopet ob krvavih solzah, ki so se ji udirale po bledih, prepahljanih licih, in ob krvavih kapljah, ki so ji tekle iz njenih prsi . . .

Tako se je bila navadila klečanja pred Marijinim oltarjem in vsak dan je z bolestno nestrpnostjo čakala ure, ko se je odpravljala v cerkev . . . Neznosno ji je bilo doma, kjer se ji je ob vsaki misli, ob vsakem pogledu obnavljala rana . . . Samo v cerkvi je mogla poiskati tolažbe svojemu srcu . . . zato ji je trepetalo vselej v neki blaženosti, kadar je prestopila cerkveni prag . . .

Tisto popoldne je molila posebno iskreno. Nenavadna čuvstva so jo navdajala. Kakor kadar privejejo pomladanske sape po dolgi mrzli zimi, tako ji je bilo pri srcu. Neki nemir se je je polaščal, a

ta nemir je bil podoben sladkemu pričakovanju. Z vedno večjim zaupanjem je vzklikala:

„O Marija, o mati božja sedmih žalosti, usmili se me!“

Še nikdar ni bila tako prepričana, da bo njena prošnja uslišana, da njena molitev ne bo zaman . . .

„O Marija, o mati božja sedmih žalosti . . .“

Njeni vzdihli so kipeli proti nebu in včasi je čisto naglas ponovila te besede, da se je skoro sama sebe ustrašila . . . Vedno bolj je raslo njeno upanje, prijetna samozavest se je začela lotevati njenega srca, vedela je, da prodre danes njena molitev do nebeškega prestola, vedela, da se zgodi danes tisto, po čemer je tako dolgo zaman koprnela . . . da se uresničijo njene tihe, a silne želje . . .

In kar hipoma je prišlo kakor razsvetljenje nad njo:

„Tja grem — k njima!“

„Tja grem, k njima!“ je ponovila z drhtečim glasom . . . Za hip se je je lotil še majhen dvom . . . Je li res to tisto? Je li res to pravo? — Ali takoj je zatrla neprijetno nesoglasje v svojem srcu in še z odločnejšim poudarkom je rekla sama sebi:

„Da, tja grem! Govorila bom ž njim, govorila ž njo — in uvidela bosta krivico, ki mi jo delata, spoznala bosta svoj greh in se kesala! . . .“

Do tistih dob ji ni bilo prišlo še nikdar kaj takega na misel. Samo molila je, molila dan na dan iskreno ter pričakovala, da se nekaj zgodi, zgodi nemara — čudež. Uverjena je bila, da se mora na čudovit način pokazati moč njene molitve, pokazati, kaj zmore priprošnja one, h katere podobi je dan na dan tako zaupljivo obračala svoje objokane oči.

Do danes ji je tudi nedostojalo poguma, nastopiti ter zahtevati svoje pravice. Pred svojim možem se je tresla . . . Nikdar ni bil surov ž njo, nikdar nista govorila, da bi se ji ne bil smehljal, ali baš tega njegovega smehljanja se je tako bala! Nekaj demonskega se je skrivalo za tem njegovim smehljanjem . . . Spričo tega smehljanja so izgubile besede svoj navadni pomen . . . Govoril ji je in ona ga je poslušala, toda v njenem srcu so vstajala vsa druga čuvstva, nego bi jih ji bile mogle vzbuditi besede same na sebi. Zadrhtela je že, samo če se mu je ozrla v njegov nelepi obraz . . . Kako bi bila mogla stopiti predenj ter ga pozvati na odgovor? . . . Bala se ga je, če se je smehljal, a kaj bi bilo, če bi se bil razljutil? . . . In tudi zaradi tega ga ni hotela jeziti, ker ga je ljubila, ljubila navzlic temu, kar se je bilo zgodilo in kar se je godilo . . .

Njeno srce se ga je oklepalo z vso silo in zato je bila pripravljena, odpustiti mu vse, zato se je hotela izogniti vsemu, kar bi bilo moglo vzbuditi njegovo nejevoljo, moglo odtujiti ji ga še bolj . . .

Pa tudi zaradi ljudi se ji je videlo pametneje, da molči. Živela je dolgo v veri, da nihče niti ne sluti ne, kaj ji teži srce. Mož je bil kupil posestvo v vasi, oddaljeni nekaj ur vstran od tukaj. Na to posestvo se je bil preselil in s seboj je vzel mlajšo sestro njeno, da bi mu pomagala pri gospodarstvu in mu vodila gospodinjstvo.

„Doma bodi ti, ker si starejša in bolj izkušena; bosta že z materjo kako! Tam bom skušal pa jaz s sestro opravljati! Treba moči primerno razdeliti, da bo tu in tam red!“

Tako je bil nji razodel svoj namen. V tem zmislu je stvar pojasnjeval drugim ljudem, če se je kdo začudil, da se misli preseliti sam na novo posestvo, ženo pa pustiti na starem domu.

Ves načrt je bil dobro zasnovan, in ker je bil posestvo jako vredno kupil, ni mogel po njeni sodbi nihče priti resnici na sled. Ona sama bi ne bila nikdar domnevala kaj slabega, ako bi ne bila videla na svoje oči! . . . Tolažila se je torej z mislijo, da ljudje ne vedo, in da bi ne zvedeli njene sramote, je raje molčala in trpela . . .

Ko so se začela potem kazati znamenja, da stvar ni več prikrita, ko se ji je začelo dozdevati, da se ljudje spogledujejo nad njo, se je še bolj potajevala, češ, da jim na ta način zmede sled. Kazala se je vedno veselo, brezskrbno, kadar ni bila sama. Govorila je namenoma o svojem možu in svoji sestri in niti z najmanjšo besedo ni nikdar izdala, kaka bol prešinja njene prsi . . .

Vse to je bilo vzrok, da ni započela ničesar . . . Samo molila je, molila in tožila svojo bol Bogu neskončno usmiljenemu in Mariji Devici, vedno pričakujoč, da se zgodi tisto čudeno . . . Molila je za izpreobrnjenje grešnikov, upala in molčala . . .

In zdaj hipoma so se njene nade uresničevale . . . Zdaj so jo bili hipoma minili vsi pomisleki . . . nenadoma ji je bilo prišlo razsvetljenje. Bilo ji je, kakor bi bila Marija v oltarju izpregovorila ž njo in ji povedala, kaj ji je storiti. Nikakega dvoma ni bilo zdaj več v njenem srcu, zdaj je vedela, da mora, mora tjakaj, da je to edina pot do rešitve . . . Vedela je tudi, da se izteče vse povoljno. Nihče ne bo videl, nihče čul . . . Vse pojde lepo gladko. Njijini srci bosta po božji milosti že pripravljene. Vse se zgodi po njenih željah . . .

Da, iti mora! Ah, da ni prešinel že davno davno ta pogum njenega srca! Koliko bridkih ur, koliko prečutih noči bi ji bilo pri-

hranjenih! Toda morala je trpeti — trpeti in delati pokoro za lastni greh, zato baš ji je prišlo pravo spoznanje tako pozno! . . . Morala je trpeti . . . božja volja je bila taka! . . .

„O Marija, o mati božja sedmih žalosti! . . .“

Z vsem drugim čuvstvom je zdaj vzdihovala. Prepričana je bila, da je njena molitev uslišana in da ne potrebuje nikake priprošnje več. Vstala bi bila in šla potolaženega srca. Toda hvaležnost jo je zadrževala, da je še dalje klečala, še dalje dvigala oči proti Marijini podobi . . . —

V cerkvi se je začel delati mrak. Večna luč, ki jo je morila dozdej dnevna svetloba, je oživila in vztrepetala. Nje rdeči soj je segal do oltarja ter odseval po pozlačenih predmetih, da so bili videti, kakor bi jih bila oblila jutranja zarja.

Zgoraj pri velikem oltarju so zacvilila vratca in drseče, šklepetajoče stopinje so se začule.

„Marjana, čas bo, da se vzdigneš! Cerkev bo treba zapreti!“

Vsak dan, kadar se je zmračilo, jo je prišel cerkovnik opozarjat. Ali ona je bila njegovih opominov tako vajena, da je niso nikoli vznemirili. Zdrznila se je malo, pa dalje molila . . . Tudi danes je ostala na svojem mestu. Vedela je, da ni še take sile. Cerkovnik je opravljal svoj posel. Lotil se je najprej luči v svetiljki. Otrebil jo je in dolil olja. Ko se je vračal s steklenico v zakristijo, je ponovil:

„Marijana, iti bo treba! Zaprl bom!“

Ali ona je še vedno klečala. Ločiti se ni mogla od kraja, kjer je bila postala deležna tolike milosti.

Cerkovnik se je bil vrnil z metlo ter začel pometati stopnice pred velikim oltarjem. Ko pa je bil opravil tudi to, je iznova zaklical:

„Marjana, pojdi, pojdi zdaj! Boš pa jutri zopet!“

Vstala je potolažena kakor še nikdar . . .

Dva moška sta stala na cerkvenem prostoru, ko je bila stopila iz cerkve, ter se ozirala po oblakih, ki so se valili kakor gost dim od juga ter se zgrinjali čez vas. Pozdravila sta jo in ona jima je odzdravila s smehljajočim obrazom. Toda možakarja menda nista imela zaupanja v ta smehljaj, kajti spogledala sta se in začela:

„Strašno dosti moli vedno!“

„Pa ne bo ničesar izmolila!“

„Ne, ne, kaj takega se ne izmoli! Ljubezen je močnejša od molitve . . .“

„Proketo čudno vse to! Da ima ta človek tako moč do žensk! Grd, kakor je . . .“

„Nihče ne ve, kaj je ženskam všeč!“

„Vedi vrag, res! Ali za to tu mi je res žal in smili se mi...“

„Saj je tudi vredna usmiljenja!“

„Najboljša je izmed vseh! Mati njena in ona, ki je zdaj tam pri njem . . .“

„Naj bo, kakor hoče! Naposled to nama nič mar!“

„Prav praviš!“

Tam v daljavi se je izvil velikanski blisk oblakom ter šinil skoro premo na zemljo. Prekrižala sta se in razšla. S povešeno glavo sta krenila vsak na svojo stran. Umolknila sta, a po tihem sta še dalje premišljevala o stvareh, o katerih si govoriti nista upala . . .

(Dalje prihodnjič.)

Satura.

Spisal L. Pintar.

Ljubljana, ljubica nebes in sreče!

a je bil Prešeren iskren etimolog, sem že omenil v Saturi (Lj. Zv. XXVI, 619)); znano je pa tudi, da je bil pesnik-slavitelj Ljubljane in „cvetečeličnih ljubljanskih ljubeznivih gospodičen“, da je že v svoji prvi baladi o povodnem možu slavil „od nekdanj sloveče“ ljubljanske lepote, da je v sonetu „Vrh solnce . . .“ kakor Ovid ¹⁾ o Rimu tudi on o Ljubljani kot odlično nje znamenitost izrekel pohvalno izpričalo: „Kar zvezd nebo, deklet ima „Ljubljana“, da so mu bile te „lepote cvet in čast Ljubljane“ itd. Prav posebno pa je slavil naš pesnik Ljubljano v slavnostnici Hradeckega.

Če strnemo ta dva momenta pri Prešernu, namreč teženje za etimologijo in pa slavljenje Ljubljane, mislim, da ne bo neumestno, ako rečemo, da je hotel menda pesnik v zgoraj navedenih besedah namigniti na etimologični pomen imena Ljubljane, češ da je vprav „Ljubljena“ (amata, dilecta). Za pesnika je seveda tako sličnoglasje prav ugodno, tak namig etimologije mu je dopusten, ker se prilega povečevalnemu njegovemu namenu. Docela drugo vprašanje pa je,

¹⁾ Ars amatoria I, 59: Quot caelum stellas, tot habet tua Roma puellas.

- ali je ta na sličnoglasju osnovana etimologija tudi pravotna in resnična, ali je tudi znanstveno opravičena. V tej gledi hočemo v naslednjih vrsticah zasledovati Ljubljano ter poskusiti etimologično nje razlago. —

245 O imenih Ljubljana — Laibach je v svoji slovnici „Lehrgebäude der slowenischen Sprache“ na str. 190 prvi etimologiziral l. 1825 — Metelko. Razkladal je pa nekako takole: Italjansko ime Lubiana je neposredno iz Ljubljana kakor *chiave* iz *clavis*, od kod pa Laubach, Laibach? Iz *lau* in *bač* gotovo ne! Končnico *-ač* (*-ah*) kaže v slovenščini ženski lokal množine. *Laub-* predpostavlja debelski zlog „lub (ljub)*“; nemški jezik namreč često izpreminja naš *u* v *au*, n. pr. jug *Šauč*, Lubno *Laufen* i. t. d., ravno tako pogosto pa tudi naš mestnik povzdigne za imenovalnik, n. pr. *Selčauč*, *Žirflauč*. Nemca je k temu koraku utegnilo zapeljati to, ker priprosti Slovenec na vprašanje, kako se kakemu kraju pravi, navadno odgovarja z mestnikom, n. pr. temu kraju se pravi v *Selcah*, v *Cerkljah*. Nekdaj v stari slovenščini je bil še celo lokal brez predloga v rabi. *Laubauč* predpostavlja torej mestnikovo obliko *Ljubah*, ta lokal pa zopet imenovalnik *Ljube*. Stanovnik v *Ljubah* se zove *Ljubljan*, kakor se imenuje nastanjenec v *Dobu Dobljan* i. t. d. in od tod ime *Ljubljana*. Primeri staro ime *Aemona* z *ama re* ljubiti in z *amo enus* ljub ali ljubek. — Tako Metelko! Temu razlaganju se sicer da marsikaj oporekati, vendar pa ni mogoče tajiti, da je že Metelko pokazal etimologom pravo pot s tem, da je navidezno nemško ime Laibach spraval v tesno zvezo z imenom *Ljubljana*. Ko je storjen prvi korak, je s tem že precej olajšano nastopanje sledečim raziskovalcem in etimologom.

246 Za Metelkom se je na novo pojavilo zanimanje za ime „Ljubljana“ — Lippichevo topografijo (1834) pač smemo preskočiti — šele z Novicami. Leta 1843 je bil namreč v 6. številki I. tečaja *Novic* (str. 24) objavil dr. Orel oznanilo, da v *Loblani* poleg cesarskega grabna št. 10 kupuje sviloprejski pridelek in prodaja travna semena (pahovko in mačji rep) in razne vrste kuhinjskih zelišč. V 9. številki (str. 36) je sledila to pisavo opravičujoča opomba: Eni trdijo, češ da je bila *Emona*, največe in najlepše mesto *Ilirije*, slovenskim doseljencem najbolj všeč (*ljuba*), pa da so jo zaradi tega prekrstili v *Ljube*, pa da so rekli v *Ljubah* (nem. *Laibach*), drugi pa da pravijo, da so došli Slovenci, zagledavši *Emonske grad*, rekli mu *Lob* (= čelo, krona), mestu pod njim pa *Loblana* (kronana) — in on (dr. Orel) da se drži druge misli, pa da zato piše *Loblana*.

Urednik Novic dr. Bleiweis ne le da dr. Orlu ni pritegnil, izrazil je celo željo, naj bi se v Novicah o tem vprašanju ne razpravljalo dalje, „ker ne želimo nikakršnega prepiranja, ki jezik ali pisanje tiče“. Tako si je Bleiweis to točko spretno rezerviral — pa jo je devet let pozneje v 94. številki X. tečaja Novic (str. 375) sam zopet pritresel na dan. Tedaj je pri recenziji Klunovega „Archiva“ prišel sam na to prej odklonjeno vprašanje zastran imena „Ljubljana“ ter je, kakor pravi, „v soglasju z mnogimi veljavnimi jezikoslovci“ povedal svoje mnenje, ki se pa z dr. Orlovim skorajda ujema ali vsaj bistveno ne razločuje. Porabil je seveda tudi Metelkovo razlago, toda samo v tej točki, da je Laubach ali Laibach slovenski mestnik v L'bah (v Lobah ali v Lubah), glede korena besede se je pa postavil na dr. Orlovo stran. Razklada pa svoje mnenje dr. Bleiweis nekako takole: Če z ozirom na prve stanovalce, ki so svojim seliščem imena dajali, sledimo njih začetek, bomo šli najbolj gotovo pot, ker hodimo ob roki zgodovine, ne pa spretne domišljije. — Stanovniki kranjske dežele pa, ki so v starodavnih časih našim mestom, trgom in vasem dali imena, so bili Sloveni. Sloveni, naselivši se na mestu današnje Ljubljane, so dali tudi temu svojemu selišču ime, katero so pozneje slovenski pisatelji sami popačili, ker so iz „L'bljana (ali z Metelkovimi pismenkami Lzbljana) izkovali „Ljubljana“, katere besede med našim narodom nikdar ne slišimo, ampak vedno le L'bljana (ali Lobljana ali Ibljana). Pisatelj „arkiva“ (namreč Klun) ima tedaj v tem prav, ako Metelkovega mnenja, da Laubach izvira od Ljubah v pomenu ljub (prijeten, amoenus), ne potrdi, ker korenina te besede je celo druga, kar beremo v Jarnikovi knjigi „Versuch eines Etymologischen“ na 81. str. takole: „L'b, die Stirne, Front, Rundung, Vorderseite . . . L'bljana Laibach in der Fronte erbaut“. Ker je L'bljana res tako okoli grada zidana, da naredi nekako okolino „Front, Rundung“, se ujema nje ime prav popolnoma s staroslovensko korenino **l'b**.

Kako so o imenu našega mesta modrovali še razni možje (Costa, Elze, Klun, Poženčan, Terstenjak), preskočimo ter preidimo k Miklošiču, ki je o imenu „Ljubljana“ razpravljal in etimologiziral leta 1859 v Vodnikovem Spomeniku (stran 182). Podobno kakor Metelko si je tudi Miklošič razlagal italijansko obliko „Lubiana“, češ da je nastala iz „Ljubljana“, ker po glasoslovnih pravilih romanščine skupina **bl** prehaja v **bi**, n. pr. biasimare poleg blasphemare. Toda če na eni strani pomislimo, da navedeno glasoslovno pravilo v romanščini ni prodrlo z vso strogo doslednostjo

in da imamo še dosti oblik z **bl** (n. pr. blatta, ščurek; blasone, grb; blasfema, bogokletstvo; blaterare, blebetati; blandire, laskati; bleso, jecljav i. t. d.), in če na drugi strani vpoštevamo, da je v slovanščini vrivanje I^a za ustniki — po Miklošičevi trditvi — iz razmeroma novejši ali mlajše dobe: tedaj bi se mi ne zdelo nemogoče, da je italijanščina v drugem zlogu naše besede prvotno obliko le ohranila, ne pa da bi ji bilo treba zlog „blan“ (ali „bljan“? —) izpremeniti nazaj v „bian“. Toda to je nebitvena postranščina, pustimo jo torej! —

Obrnimo se rajši k drugi točki, ki je važnejša. To je namreč Miklošičev ugovor zoper obliko „Ljube“ (nom. plur. f.), češ da je kaj malo verjetno, da bi bil imel en in isti kraj dve slovenski imeni, — da se pa dá mestnik „Lubah“ (nem. *Laubach*, *Laibach*) razložiti tudi drugače, ne da bi nam bilo treba predpostavljati za to razlago kak nom. plur. f. „Lube“, — namreč iz (ravno istega stanovniškega poznamenovanja, iz katerega je izišla tudi Ljubljana. Važen je ta Miklošičev ugovor, a še važnejši je njegov ugovor proti korenu „ljub“ s pomenom „amatus, carus, dulcis, iucundus“, ki ga imamo v besedah „ljubezen, ljubiti“ i. t. d. Opira se pa ta Miklošičev ugovor na tale veletehtoviti razlog, da se namreč besedotvorni element, ki se je v tem slučaju pritaknil na osnovo „lub“ (oziroma „ljub“?), namreč sufiks „-jan“, praviloma pritika le na take osnove, ki že same zaznamujejo **krajevne** pojme, da se pa „ljub“ (amoenus) kot abstrakten pojem nikakor ne dá prištevati v to kategorijo. Ko bi se dalo dokazati, pravi Miklošič dalje, da staroslovenski *lūb* (лѹб) nima samo pomena „glava ali lobanja“, ampak tudi „višina, holm, hribec“, — bi bil gotovo marsikdo naklonjen, vzeti ta izraz za podlago naše besede, toda za ta pomen se drugega skoraj ne dá navesti, nego edino to, da ruski izraz „lbišče“ pomeni „veliko čelo“ in „predgorje“ (promuntorium) in da v srbščini pomeni „glavica“ i glavo i holm. Tako Miklošič! Meni se pa zdi, da je to, kar je tu navedel Miklošič, že nekaj, da to ni morda takov malenkosten razlog, ki bi vsekakor potreboval v podporo še krepkejših. Marsikatero krajevno ime bi se namreč utegnilo najti tudi na Slovenskem, ki spada v to vrsto, n. pr. Kobilja glava, Toško čelo, Lipoglava i. t. d. Če torej izrazi „čelo, glava“ lahko tudi pomenijo „hrib, holm“, zakaj ne bi samostalnik „leb“ (ruski „lob“) = čelo, lobanja na enak način zaznamoval tudi hribca ali holma? Potrdilo temu najdemo v Pleteršnikovem slovarju (I, 503 in 526), kjer je po Cafu in Zalokarju zabeleženo, da *lūbanja* ali lobanja poleg *Ščādel*

pomeni tudi *Ἀνθήη*, *ἤγγελ*, a ta lübanja je samo podaljšanka iz staroslovenskega lübü (лѹбѹ), kateri popolnoma odgovarja grškemu *λόφος*, ki tudi poleg drugih vzboklin zaznamuje hribec ali holm. Da se čelada n. pr. **ne** izvajaj iz čelo, je dognano, da li se sme *ἤγελ* šlēm vzporejati s holm (хлѣмъ), bi si ne upal trditi, da je pa grški *λόφος*, ki pomeni tilnik, grivo, greben, perjanico na čeladi — in naposled holm, da je ta *λόφος* istoveten s staroslovenskim izrazom lübü (лѹбѹ) = čelo, holm — in da je polnoveljavno tole sorazmerje *λόφος* : lübü = *νέφος* : nebes i. t. d., o tem, mislim, da ni dvomiti. Pa če beseda „leb“ (l'b = lüb = čelo, holm) dandanes ni več splošno znana v naši slovenščini, ne smemo ji zaradi tega odrekati udomaćenosti v nekoliko starejši dobi in zanikavati njenega po analogiji utemeljenega pomena (čelo = holm). Marsikaj namreč, kar se je iz vsakdanjega jezika izgubilo in iz splošnega besednega prometa umaknilo, ohranilo se nam je v starih krajnih imenih in poljskih poznamenilih še vedno. Tako n. pr. sem izvedel od domačina iz tistega kraja, torej od zanesljivega vedca, da pravijo nekemu med Tomišljem in Vrbljami blizu potoka Iške ležečemu kompleksu njiv, ki jih nikdar voda ne poplavi, **l'bjia** (l'bjia); če Iška pri nobeni povodnji teh njiv ne doseže, je jasno, da leže više na holmih pa da imajo po tej svoji vzvišeni legi tudi svoje ime. — Po vsem tem je torej zelo verjetno, da se izvajaj Lübljana iz besede lüb = holm (Jarnik, Orel, Bleiweis). Grad ljubljanski ravno pa je tisti lüb ali holm, po katerem ima mesto svoje ime, in prav primerno se je po mojem mnenju pokojni prof. Iv. Vrhovec v svoji knjigi „Die wohlhlöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach“ (str. 5) izrazil takole: „Als der älteste Punkt Laibachs ist zweifelsohne der Schlossberg zu betrachten“. Kar je bilo teh prvih slovenskih stanovnikov naseljenih na lübu in ob lübu ali holmu od „pisanih“ ali Karlovških na južni pa do „klosterskih“ vrat na severni strani Grada, so se imenovali Lübljane, kar jih je pa bilo nastanjenih niže doli ob vodi na polju (ravnini), tisti so bili Poljane (*Feldbewohner*). Kakor so pa obrečja sploh često stopnjevinasta, tako tudi tu — in tedaj so bili nastanjenci na višji ravni nad obronkom Górenji Poljane, oni na nižji ravni pod obronkom prav ob vodi pa Dólenji ali Spodnji Poljane. —

Zanimivo pa je tole: Dasi sta obe imeni iz krajevnih pojmov lübü in polü (*Seite, Ufer*, oziroma „polje“) na enak način izvedeni, izvršile so se vendar na obeh v teku časa neenake izpremembe. Laibach pravimo da je množinski mestnik, a v slovenščini se je

množinski izraz Lubljane izpremenil v edninsko obliko Lubljana. Ravno nasprotno je pri imenu Poljane, ki je v slovenščini ostalo v množinski obliki, a v nemščini zašlo v ednino: die Polana, auf der Polana, von der Polana her i. t. d. Mislim, da se tu kaže nekoliko vpliv dostavka „die Vorstadt“ (poljansko predmestje, die Polana-Vorstadt). Tudi ni verjetno, da bi smeli množinsko obliko Poljane izvajati iz edninske „poljana“, kajti potem bi po vzgledu Jasnaja Poljana pričakovali Górenja in Spodnja Poljana, obe skupaj bi pa bili Poljani, vsaj dvojina v slovenščini še živi. — —

Nekoliko daleč smo zašli na Poljane, vrnimo se zopet k Ljubljani pa k Miklošiču in njegovim razlagam. Kakor je Miklošič s trdno utemeljitvijo zavrgel osnovo „ljub“ s pomenom „prijeten, ljubek (amoenus),“ tako se je menda prenašlo odločil za drugo enako osnovo „ljub“ s topljenim l^{om} v začetku in obžalovati je obenem tudi, da tej predpostavljeni osnovi „ljub“ ni določil po njega lastni teoriji pristojnega lokalnega pomena, ker le tedaj bi nam postala njegova razlaga jasna do konca. Ker nam pa zdaj, če začnemo z nerazumljeno osnovo „ljub“, razlaga ostane nejasna, jo je treba nasloniti na drugo razumljivo osnovo in ta je, kakor smo že zgoraj razlagali, lüb = holm. Udomačena pisava Ljubljana nas ne sme prav nič motiti; če je udomačena, zato še ni prava.

Da se imenuje selišče dostikrat z množinskim imenom tam naseljenih stanovnikov, je znana prikazen. Naj opomnim samo na seliška imena: Cvetkovci, Ivankovci, Radislavci, Noršinci, Slabotinci, Smolinci i. t. d. na Štajerskem — ali nemški Stalzer (Štalcarji), Koflern (Koblarji), Handlern, Zwischlern i. t. d. na Kočevskem — patronimika Adlešiči, Drašiči, Radoviči, Vranoviči itd. na Belokranjskem — ali Logarji, Lužarji, Kožarji, Žganjarji i. t. d. v velikolaškem okraju. Prav posebno razširjena pa so iz krajevnih pojmov izvedena stanovniška imena, ki služijo zdaj kot krajevna ali seliška imena, nadomestivši prvotna zgolj krajevna oznamenila. Poleg „Gora“ imamo Gorje (= Gorjane, monticolae) Görtičač, poleg „Gorica“ tudi Goriče ali Goričane Görtičač, poleg „Podgora“ tudi Podgorje (= Podgorjane) Pogörjač, ob Savi imamo Savlje (= Savljane) t. j. Posavce, in ob reki glej Poreče (= Porečane) Pörtičač, ob Dravi pa Podravlje (= Podravljanje), Föderlač iz slovenskega lokala Podravljah (iz prvotnega Podravljanj) i. t. d. Kako so pa ta stanovniška imena iz krajevnih pojmov napravljena? —

(Konec prihodnjič.)

Književne novosti

Ivan Cankar: Zgodbe iz doline šentflorjanske. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1908. — Da dobi Cankar založnika tudi za spise, ki jih je šele nedavno objavil po periodičnih časopisih, je to dobro znamenje i za slovensko knjigotrštvo i za pisatelja, kajti iz tega smemo sklepati, da se Cankarjeve stvari vendarle kupujejo in čitajo navzlic raznim ogorčenim kritikam, ki se še vedno ponavljajo zdaj v tem, zdaj v onem kotu. Je li pa tako množenje književnosti lahko ali težko delo, to je povsem odvisno od tega, kaj se ponatiskuje, in jaz sodim, da bo vestna in prava kritika pozdravila vsak zbornik, ki nam poda kaj takega, kot je divni Cankarjev „Polikarp“, ki mu v slovenski književnosti ne poznam para. Rešiti tako delo iz ozkih predelov dragega mesečnika, to je naravnost zaslužno kulturno delo podjetnega slovenskega založnika. Glede ponatiskov pa je celo moje mnenje, da bi moral vsak večji list sam od časa do časa poskrbeti za to, da se res umetniški proizvodi, objavljeni v njem, izdado v obliki knjige in pošljejo med širši svet. Radi draginje, in naj bo tudi le relativna, po kateri se odlikujejo naši mesečniki, ki so še vedno glavni glasilci naše pismene umetnosti, si more malokateri Slovenec naročiti več nego en list, malo pa jih je, ki bi mogli ali hoteli čitati razkosano priobčene spise in si ustvariti iz teh delov celoto; ob koncu tečaja pa se nabere zopet toliko gradiva, da ni včasih prilike ali razpoloženja za čitanje in uživanje teh umotvorov. Nekaj odpomorejo temu nedostatku čitalnice in knjižnice, v mestih celo kavarne, ampak za resnično uživanje zrelih umetniških proizvodov je treba časa, miru in razpoloženja, vse to pa morem imeti na razpolago le, če mi je delo vedno lahko pri roki, t. j. če imam lastno knjigo. S periodičnimi publikacijami pa je združen še drug nedostatek. Pri nas se namreč kritika za spise, ki so izšli v mesečnikih in podobnih listih, da ne govorim o dnevnikih, le izjemoma briga; zato je po naših listih nagradenega veliko blaga, ki ima kaj različno umetniško vrednost. V interesu listov in pisateljev pa bi bilo, da bi uredništva sama poskrbela za nepristranske ocene svojih letnikov, kakor skrbe založniki za to, da se njih knjige pravočasno ocenijo po listih. Takih kritik prva naloga pa bi morala biti, da ločijo zrnje od plev, in iz dobrega bi se naj najboljše na stroške lista samega ali po zasebnih založnikih ponatisnilo v knjigah ter izročilo narodu kot zrel plod domačega duha, do katerega ima pravico narodna celokupnost. Na ta način bi se sicer književno delo absolutno ne pomnožilo, pač pa bi prišla prava umetnost celotno do veljave že tedaj, ko ima moč svoje prve svežosti in aktualnosti. Od tega bi seveda škode ne trpeli tisti častihlepní in petični umetniki, ki so pripravljani sami plačati stroške in prevzeti riziko, samo da vidijo zbrane raztresene ude svoje mladostne muze, od katere pa nima vedno bogve koliko koristi narodna kultura, pač pa bi se omejile knjige s precej teščo vsebino, kajti dandanes se ob pomanjkanju dobrih knjig kupujejo tudi slabe, samo da se zadosti dnevnim in časovnim potrebam. Toliko sem omenil na račun ponatiskov, ki so se začeli precej množiti pri nas, izmed katerih pa zavzema baš Cankarjev najnovejši zbornik odlično mesto.

Sicer ta zbornik ne obsega zgolj ponatiskov, kajti uvodna in zaključna številka z naslovom „Pesem“ sta izvorni, „Razbojnik Peter“ pa spada sicer v

znano družino že objavljenih šentflorjanskih spisov Cankarjevih, vendar naše delo ni ponatisk; ponatiska sta torej le dve: „Polikarp“ in „Kancelist Jareb“, ki sta v „Ljubljanskem Zvonu“ zagledala beli dan. V svojih „pesmih“ je Cankar zopet povzel besedo in nam je vnovič opredelil svoje razmerje do domovine, katero razmerje mu je rodilo pri vseh rodoljubnih kritikih toliko zamere. Ampak v teh besedah ni nič več žolča; vedra zrelost odseva iz teh ljubkih traktatov, ki sta prava dokumenta za sedanjo stopnjo razvoja Cankarjeve umetnosti. Da ni bilo vselej tako jasno med njim, domovino in brati, kakor je dandanes, to je gotovo, ali umetnikovo globoko spoznanje je rodil trd boj, v katerem je zmagala splošnost, a poražen ni bil niti odkriti in vneti borec. Zdaj ve umetnik, kaj je domovina in kaj je sam, zato pa ve tudi, da ga ona more pahnuti v stran, iti mimo njega, ali pozabiti ga nikdar ne more. „Zakaj jaz sem v tebi in ti si v meni“ (189). To bi bil lahko ključ do doline šentflorjanske vsem tistim kritikom, ki se zgražajo ob Cankarjevem nerodoljubnem početju, ki s srčno boleštvjo obžalujejo, da mora mati domovina tako nevhvaležnost občutiti od svojega sina, od najboljšega slovenskega pisatelja. Nič drugega ne rečem o „razbojniku Petru“, ki se redi od skritih grehov dičnih šentflorjanskih rodoljubov, ki so očrtani brez prejšnje mesečne mistike in brez objestne grotesknosti, vendar točno in sigurno, da stoje pred nami kot pristni tipi naših zaslužnih mož in rodoljubnih grešnikov. — Pravi biser pripovedovalne umetnosti pa je Cankarjev „Polikarp“, ki je poln antične umerjenosti in ubranosti, delo izredne lapidarne kreposti, umotvor koncentrirane in kristalizirane dovršenosti. Malokje se je Cankar tako zatajil snovi na ljubo, malokje je tako zadušil svoje osebno naziranje in čutenje na korist enotnosti dela in monumentalnemu miru umotvora kakor pri svojem „Polikarpu“, zato pa je naš proizvod prost tistih pen in peg, ki izvirajo iz notranjega vretja, ki ne pusti, da bi se snov enakomerno pregnetla in prepojila. Snov sama je velekočljiva in zahteva izredno umetniško tvornost, drugače je nevarnost, da se umotvor ponesreči. In baš radi tega moramo naš spis tem bolj občudovati, kajti vse, od začetka do konca, dela na nas vtisk posebne lahkote, ker se razvija dejanje, bodisi zunanje, bodisi notranje, tako neprisiljeno, kakor bi drugače biti ne moglo. Svet telesnih razmer in vseh halucinacij, ki se srečujeta, prepletata in drug v drugega prelivata, sta izražena z enako plastično sigurnostjo, ki nas tem bolj poraža, ker se nam zdi, da je pisatelj vnmear pustil vsa tista njemu doslej lastna klasična sredstva, blesteča in mameča, s katerimi je dosegel doslej večino svojih uspehov. Nič tega ni v „Polikarpu“, marveč teče pripovedovanje enakomerno naprej, noč se prelije v dan in dan v noč, kakor drugače niti biti ne more, in prav tako naravno se nam zdi, kar je sicer nenaravno, nemogoče, ker sloni edino na razgreti domišljiji, na boleštni prenapetosti živcev. Kakor da bi umetnik prekladal klavijaturo modernega harmonija, ki daje zdaj krepke, trde, zdaj zopet sladke, mehke, jokajoče in sanjajoče glasove, tako mu je v oblasti župnikova pretresena duša. Prišel je razcapan berač od bogvekod, po noči je prišel in je umrl v župnikovem hlevu. In ko se je to godilo v resnici, je že sodeloval pri tem stari, rejeni, priljubljeni župnik z dušo, v sanjah. In ko se je zbudil in zvedel novico, se je prestrašil, in ko je pogledal v razmršeni obraz tujčev, mu je zaslutilo srce veliko nesrečo, ki se zbira nad njegovo sivo glavo. Nič drugega niso našli v mrtvečevem žepu nego kos belega kruha in listek z imenom — Polikarp, a župnikova duša ni držala od sebe več starih zvokov, nevede in nehote se je bila premaknila njena klavijatura, vsi drugi zvoki so zveneli iz nje. (Konec prihodnjič.)

Dr. Ivan Merhar.

„Slovenska Šolska Matica“ je izdala za leto 1907. sledeče štiri knjige: 1. Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere. Napisal Dragotin Pribil, c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra). Uredil dr. Fran Ilešič. 2. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. Drug del. (I. snopič.) Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto. Uredila H. Schreiner in dr. Fran Ilešič. 3. Pedagoški Letopis. VII. zvezek. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tomišek. 4. Didaktika. (Obče in posebno ukoslovje.) II. del. Posebno ukoslovje slov. učnega jezika v ljudski šoli. Spisal dr. J. Bezjak. II. snopič.

Najhujši sovražniki. Lahko umevna razlaga o roditeljih nalezljivih boleznih. Spisal Rado Murnik. V Ljubljani 1908. „Narodna založba“. Cena 60 h, s pošto 70 h. — „Narodna založba“ je sprejela v svoj program tudi populariziranje vede. Začetek je storila z navedeno knjižico. Namen njen je vse hvale vreden in zasluži vsestranskega vpoštevanja. Kakor je pri vsakem zlu, zoper katero se borimo, najvažnejše, da spoznamo, odkod izvira, tako še posebno pri boleznih. Na poljuden način nas poučuje pisatelj v navedeni knjižici o povzročiteljih najpogostejših in najnevarnejših nalezljivih boleznih ter navaja pripomočke, kako se jim je izogniti. Knjižica torej lahko mnogo koristi, treba le, da se primerno razširi! Pisana je v jako lepem jeziku in se nauče iz nje lahko tudi veččaki marsikaj.

Navodilo h kartografičnim osnovam. Sestavil profesor Josip Kožuh. Z 52 podobami. Izdala in založila Zvezna trgovina v Celju 1907. Cena v platno vezani knjigi 4 K, po pošti 4 K 20 h. — Zanimivo delo, tem zanimivejše, ker je edino svoje vrste v našem slovstvu! Knjiga, ki je stala gospoda pisatelja veliko truda, je pisana poljudno in bo vsekakor vrlo dobro služila svojemu namenu. Cena je spričo mnogih risb in lepe opreme jako nizka.

Grof Lev N. Tolstoj: Tri povesti. Ta knjižica je izšla v založbi tiskarne „Edinosti“ v Trstu. Kakor pove že naslov, obsega tri povesti velikega Rusa, in sicer: „Jetnik v Kavkazu“, „Povest starca“ in „Koliko zemlje potrebuje človek“. — Knjižica se dobiva po vseh knjigarnah in velja 80 h, po pošti 10 h več.

I. Divja rožica. II. Slovenskim mladenkam. Za ženski dvospjev in klavir. Uglasbil Hrabroslav Volarič. Op. 12. Cena 1 K 50 h. V Ljubljani 1908. Tiskala „Učiteljska tiskarna“. Založila Frančiška vdova Volaričeva. — To je naslov lično litografiranemu, 15 strani obsežnemu delu prerano umrlega, izredno nadarjenega Hrabroslava Volariča, učitelja na Goriškem. Ako smo se divili doslej potom tiska objavljenim glasbotvorom pokojnega skladatelja, moramo ti dve skladbi imenovati naravnost prava bisera. Prva ima besedilo S. Jenkovo. Besedilo drugi skladbi „Slovenskim mladenkam“ je zložil beneški Slovenec, župnik Peter Podreka. Čudovita melodijoznost in lahko, a mojstrsko izraževanje pesnikovih misli, ob neoporečni pravilnosti muzikalnih oblik, vse to diči obe skladbi. Če so Parmovi „Mladi vojaki“ postali prava narodna last, smem se nadejati, da se to isto zgodi tudi s tema dvema Volaričevima skladbama. — Zato naj bi se pridno kupovali! Skladbi se naročata pod naslovom: Gospa Franja Volarič v Gorici, via St. Antonio, 12.

Janko Leban.

Slovensko gledišče. A Drama. Dne 29. febr. se je ponovil Bernsteinov „Tat“. Nastopil je kot gost v vlogi Richarda gosp. Andrija Fijan iz Zagreba ter pokazal iznova svoje izredne igralske vrline, ki so se v našem listu že v prejšnjih sezonah primerno ocenjevale in hvalile. Ta predstava je tem bolje uspela, ker sta tudi gospe Kreisova in Borštnikova pa gospodje Dragutinovič, Nučič in Danilo docela storili svojo dolžnost.

Dne 2. marca so igrali še enkrat „Namišljenega bolnika“, a dne 8. marca popoldne prvič v sezoni Schillerjevo žaloigro „Kovarstvo in ljubezen“.

Dne 10. in 22. marca zvečer smo videli noviteto „Ob svojem kruhu“ (Das grobe Hemd), spisal K. Weis, za slovenski oder priredil Fr. Kobal. — Ta tridejanska ljudska igra je lepo zamišljena in tudi lepo izvršena. Če kdo ravno hoče, vidi v njej lahko tudi satiro na moderno frazerstvo. Tako kakor Maks v tej igri se jih navdušuje v življenju tisoče in tisoče za bedno človeštvo! Toda med teorijo in prakso je pač razloček! V istini se gotovo še ni dogodilo, da bi oče svojega sina na tak način ozdravil od pretirane sentimentalnosti, kakor ozdravi hudomušni gospod Megušar svojega entuziastnega sina Maksa, ali možno je na svetu tudi kaj takega, in ker so male neverjetnosti v veseli igri dopustljive, nimamo Weisovemu delu kdovekaj prerekati. Kake posebne literarne vrednosti seveda nima. Nastopil je v tej igri obakrat kot gost gosp. Borštnik iz Zagreba v vlogi Megušarja ter s svojim naravnim, neprisiljenim in fino pointiranim igranjem v prvi vrsti pripomogel, da je drama ugajala in v resnici tudi uspela.

Pod naslovom „Daemon Venus“ so se uprizorile dne 26. marca tri enodejanke g. Adolfa Robide, in sicer: „Mary“ (drama histerične ženske), Velika laž (Premagana zmagalka) in „Vampir“, komedija v osmih prizorih.

G. Adolf Robida je takorekoč naš najmlajši pisatelj in z ozirom na to dejstvo ga ne smemo preostro kritikovati. Napačno pa bi seveda bilo, če bi smatral on nekako prizanesljivost že za brezpogojno priznanje! Sodbo o njegovih zmožnostih smo izrekli že, ko smo govorili o njegovi drami „V somraku“, in k tej sodbi spričo uprizoritve navedenih njegovih enodejank nimamo mnogo dodati. O kakem posebnem napredku ne more biti govora že iz tega enostavnega vzroka ne, ker se tako hitro pač ne napreduje. Vsekakor pa nam je bila snov, ki jo je obdelal „V somraku“ bolj simpatična nego snov katerekoli teh enodejank. Če se pojavlja histeričnost pri ženski res na tak način, kakor vidimo v njegovi „Mary“, bi mogel povedati samo kak zdravnik. Nam o tej stvari torej ne gre sodba. Zunanjih učinkov je v igrici preveč. „Est modus in rebus...“ Po tem pravilu se mora umetnik ravnati vselej, če se hoče izogniti sumnji, da je hotel prikriti ž njimi notranje praznine svojega dela. V tem pogledu bo pisatelj igrico lahko še popravil. „V veliki laži“ se nam vidijo značaji nastopajočih oseb mnogo bolj verjetni nego v „Mary“ in zdi se nam, da je to enodejanko občinstvo tudi še najbolj prijazno sprejelo, dasi je posamezne stvari tudi v tej igri brezdvomno odklonilo. Škoda, da ni gospa Borštnikova, ki je sicer v vlogi Regine izzivala naše občudovanje, v kočljivih točkah pokazala malo več decentnosti. „Vampirja“ smo pač čitali, a prisostvovati njegovi uprizoritvi smo

bili zadržani, zato tudi ne vemo, kak učinek je napravil pri občinstvu. Vidi se nam pa, da je v tej enodejanki malo preveč dialoga, a nekoliko premalo dejanja. — Gosp. pisatelju bi svetovali, da bi poskusil spisati zdaj kaj manj apartnega. Tako bi prišlo občinstvo v položaj, pravičnejše soditi o njegovem talentu.

Dramskemu osobju, ki se je letos posebno trudilo, je dovolila intendantca dve benefici. Uprizorila se je njemu na korist dne 25. marca popoldne „Pepekka“, a dne 29. marca zvečer velika opremna igra „Pot okoli zemlje v 80 dneh“.

B Opera. Ob koncu sezone nam je naklonila intendantca našega gledišča še eno operno noviteto, in sicer slovansko delo. Uprizorila se je dne 17., 20. in 24. marca Adam Minhejmerjeva velika opera „Mazepa“, katero je ocenil za naš list drug poročevalec.

Razen tega smo imeli v zadnjem času sledeče operne, oziroma operetne reprize, in sicer: dne 6., 12., 22. in 31. marca se je ponavljala „Geisha“, dne 8. in 14. marca se je četrtič, ozir. petič pela „Rusalka“, a 28. marca še enkrat „Zvonovi Korneviljski“. V tej operi se je poslovil od našega občinstva priljubljeni tenorist gospod Orzelski, a pri zadnji uprizoritvi „Geisha“ je gostovala še enkrat gospa Irma Polakova, ki je s svojo izborni igro le še povečala uspeh, katerega je ta opereta na našem odru že itak dosegla.

Tako se je zaključila zopet ena glediška sezona. Dosti je bilo letos kritike o gledišču, mnogo več nego prejšnja leta, mnogo spotikanja ob odredbe glediškega vodstva, nekaj opravičenega, še več neopravičenega in tendencioznega. Res je bila opera letos nekoliko slabša nego prejšnja leta, a niso li bile temu krive zgolj razmere, ki so se temeljito izpremenile, odkar imajo Čehi vedno več gledišč, to pokaže šele prihodnja sezona! Kar se tiče drame, mora vsak nepristranski obiskovalec našega gledišča priznati, da je bila primerno jako dobra, da, celo boljša nego kdaj poprej. Vedno se je zahtevalo, da naj se manj gleda na opero in bolj na dramo, in vedno se je kričalo, da se izvirne drame zapostavljajo. Letos je hotela intendantca tema nedostatkoma odpomoči; uprizorila je toliko dramskih novitet, kolikor jih ni bilo uprizorjenih v eni sezoni še nikdar, uprizorila je tudi vse izvirne drame, ki so se ji ponudile, a navzlic temu take obsodbe! Čitali smo nedavno članek o našem gledišču v „Hrvatski smotri“ in nismo se mogli načuditi . . . Mi nismo poklicani, zagovarjati intendantco, a opomnili smo to, ker dokazuje, kako malo resnosti, iskrenosti in resnične vneme za dobro stvar je med nami! —

Dr. Fr. Zbašnik.

Adama Minhejmerja opera „Mazepa“ na Maksimilijana Rádziszewskega besedilo, posneto po Juliju Slowackem, tvori zaključek letošnje operne sezone. V operi podana pripoved vsebuje mnogo krutosti, ki jih rodi ljubezen, na eni strani ljubosumnost vojvode kot soproga Amalije, na drugi strani tekmujoča strast, ki razvema do Amalije Zbigniewa in Mazepo kot neuslišana rivala. Vse te štiri glavne osebe dejanja preminejo nasilne smrti, in da je dosežen vrhunec romantiške groze, zažari naposled še plamen požiga. Nespretnosti vse te grozovitosti neinteresantno zveržujočega libretista je pripisovati, da ostane duša gledalca pri vsem dosti hladna.

Skladba sama prav dobro de sluhu, daje proizvajajočim pevcem v izobilju hvaležne, efektne pisane partije. Pisana je po vzoru svojedobnih velikih oper francoske in italijanske smeri, glasan in vzburkan ji je orkester, arioznost speva ji je poglavitni smoter in veliki ensemble oni zaželjeni cilj, v katerem najde temperamentni skladatelj, stremeč po efektu, svoje zadoščenje, ko izlije vanj vse svoje po slikovitosti hlepeče hotenje. Minhejmer zna dobro in lahko pripovedovati, vzdržuje

zato zanimanje za svojo muziko in priznati mu je odlično operno rutino. Krepkost njegovega izražanja se stopnjuje v afektu učinkljivo do dobro akcentuiranih leg; kar ustvari, je izrazovito, mogočno in, če treba, tudi veličastno.

Ker je letošnje naše operno osebje izvečine poljskega rodu, je našla Minhejmerjeva opera v naših solistih navdušene propagatorje, s tem se je pa pripomoglo skladatelju k dobremu uspehu.

Dr. V. Foerster.

Med revijami

Trdinovi „Bahovi huzarji in Iliri“. O tem znamenitem kulturno-zgodovinskem memoarnem spisu Trdinovem so prinesle varaždinske „Naše pravice“ z dne 6. febr. 1908, ki jih izdaja znani političar dr. Pero Magdič, odvetnik v Varaždinu, obširno izvestje, veče, da ta knjiga „zasluži biti uvažena in čitana, da, mogla bi se celo vsa prevesti“. Oddelek, ki govori o Varaždinu, izide cel preveden v „Naših pravicah“. Izvestitelj vprašuje na koncu: „Je li kdo izpeval lepšo himno mestu Varaždinu?“

Dr. Fr. I.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaja „Zgodovinsko društvo v Mariboru“. Urejuje Anton Kaspret. Maribor, 1907, 4. letnik, 4. snopič. — Poleg mnogovrstnega drugega čtiva nahajamo v tem snopiču Kaspretovo razpravo „O večah“, to je, o kmetških in trških sodnih zborih okoli leta 1500, ki bo zanimala kakor zgodovinarja, tako jurista in narodopisca. Deželnoknežji oskrbnik kamniški (okoli 1461) je o priliki izjavil to-le: „Od starih časov je bila navada, da je bila vsako leto v Goričnah sodba, h kateri so bili vsi kmetje celega sodišča enkrat na leto pozvani; tem (zborom) pravijo večje. Na ta dan so se razsodile vse sporne stvari in tožbe, ki so se pripetile med letom, a niso bile sodno obravnane. Tu se je vsakemu odsodilo, kar je bilo za pravo spoznano, in kdor ni prišel (k večji), ta je bil kaznovan z globo 12 šilingov.“ Po poročilu devinskega urbarja iz l. 1524. je bila večja na dan po solnčnem obratu, oziroma po dnevu sv. Ivana (24. junija) in po obglavljenju sv. Janeza Krstnika (29. avgusta). Veče so bile javne; za sodišče se je določil prostor pod košato lipo, ki je stala v zavetju pod gradom ali blizu grada in je bila sama zboru v zavetje. Taka lipa je stala pred Starim gradom (Gallenberg) v 16. stoletju in pred vhomom v turjaški grad in ondi še stoji danes velikanska lipa, ki jo je prištevati največjim na Kranjskem. Večkrat se omenja slavna lipa blejska. Pravosodje zasega globoko v življenje naroda; zato je jasno, zakaj da narodni pevec često preloži razne dogodke pod lipo. Voditelj sodne razprave je bil sodnik ali grajščinski oskrbnik. Povprašal je večjo, kdo hoče tožiti in zakaj. Nato se je začelo posvetovanje o sporni stvari (zato: večja = vet + ja, prim. s-vet, svetovati, zato hrv. vieće = zbor, carevinsko vieće = državni zbor). Veči kot višji instanci so se predložili spori, ki se med letom niso (sicer) sodno obravnavali. Kmetška večja je bil pravi sodni zbor vseh kmetov-grajdanov. Važnost večje je nje demokratski značaj; zakaj pri njej je veljalo načelo: „Samo kmetje sodijo kmetu“. Rimsko pravo se je očitno prej udomačilo pri nas nego po nemških deželah; zakaj po njega sprejetju v začetku novega veka se redko imenujejo stare naše večje, a „Banntaidinge“ so se po nemških krajih ohranile do 19. veka.

Dr. Fr. Ilešič.

„Slovenski Branik“ je naslov novemu listu slovenskemu, brez katerega naj bi ne bila nobena slovenska hiša, katerega naj bi vzel v roke vsak dan vsak zaveden Slovenec, da ne bi nikdar pozabil, kaj je svojemu narodu dolžan. Le če bomo skrbno pazili na nevarnost, ki nam preti od vseh strani, nam je možno rešiti to, kar še ni izgubljenega! Zato je bila izredno srečna misel, zasnovati ta list! „Slovenski Branik“ izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 h. Naročnino in reklamacije je pošiljati pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Uredništvo pa se nahaja v Ljubljani, Strmi pot 4.

„Slovanský Přehled“ je v peti letošnji številki prinesel članek o Dragotinu Ketteju iz peresa nam dobro znanega prevajalca iz slovenskega v češki jezik, Jaromira Boceckega. Prevedene so sledeče Kettejeve pesmi: „Misli starčeve“, „Šum vira in zefira“, „Fr. Prešernu“, „Krčmarica“, „Na očetovem grobu“.

Dr. Fr. I.

Brankovo Kolo, srbski tednik „za zabavo, pouk in književnost“, je nastopil to leto svoj 14. tečaj in izhaja kakor doslej v Sr. Karlovcih za letnino 14 kron. Zdajpazdaj se ozira tudi na slovenske literarne in sploh kulturne pojave. Tako omenja v 5. šte. na str. 79. Primoža Trubarja štiristoletnico in prinaša na strani 80. laskavo oceno in priporočilo „Druge zbirke južnoslovenskih kompozicij“, ki jih je izdala „Glasbena Matica“ v redakciji Mateja Hubada.

Dr. Jos. Tomišek.

„Srpski književni Glasnik“, najboljši srbski mesečnik, ki točno in kritično poroča o vsem kulturnem gibanju Srbov, omenja v nekaterih izmed zadnjih številki tudi nekaj književnih pojavov slovenskih: V zadnji številki preteklega leta (stran 958.) je kratka objava Aškerčevih „Jadranskih biserov“: „Poznati slovenački pesnik A. A. opet je izdao jednu svesku balada i romanca. Ova knjiga, u elegantnom izdanju Schwentnera, sadrži 54 pesme, koje se lako čitaju, čija je sadržina zanimljiva, ali kojima nedostaje poetski način kazivanja.“ — V 1. šte. tekočega leta je objavljen književni program „Slov. Matice“ za leto 1908. in v 3. šte. so navedene le po naslovih te-le slovenske knjige: Cankar: „Pohujšanje . . .“; Dr. Kos: „Gradivo . . .“; A. Medved: „Za pravdo in srce“ ter prevod „Ane Karenine.“

Dr. Jos. Tomišek.

„Zvono“, ta obča „popularna smotra“ hrvatska, ki izhaja v Zagrebu tedensko pod uredništvom Milana Marjanovića (naročnina 6 K) in piše ter misli kaj radikalno, trdi v 8. šte. tekočega letnika (v razpravi dr. Turića) o hrvaškem čitajočem občinstvu: „Kod nas ljudi kupuju hrvatske knjige, ili da iskažu svoj patriotizam ili iz smilovanja prema bokcima (= ubožčekom), koji još hrvatske knjige pišu Naše se knjige više kupuju, nego čitaju!“ — Evo idealizma! Kaj pa bi rekli slovenski založniki?

Dr. Jos. Tomišek.

La Revue Slave. Zadnji zvezek II. letnika te zanimive serije ima sledečo vsebino: Ivan Koriak: Le Traité de commerce austro-serbe. I. du Ponteray: L'Ukraine et ses chansons populaires. I. de M.: Prusse contre Pologne. Général R.: Le Réarmement des Pays slaves. P. de Sokolovitch: La Situation politique au Montenegro. H. Poltoratzky: Toujours eux (fin). I. M. Kodolensky: La Chanson populaire en Petite-Russie. A. Pousignon: Bibliographie — Ali ni res nikogar v celi Sloveniji, ki bi v tej Slovanom namenjeni reviji tudi o Slovencih kaj izpregovoril? Tvarine bi bilo vendar dovolj!

Splošni pregled

„Slovenske Matice“ 157. odborova seja dne 2. marca 1908. Predsednik je javil, da je Matica dobila pravdo z g. prof. Jesenkom o naknadnem povračilu realiziranih kuponov nekaterih delnic „Narodne tiskarne“, a da je g. Jesenko vložil priziv. — Sprejel se je predlog gospodarskega odseka, da se naj že v prejšnji dobi nastali in letos narasli deficit pokrije iz društvene glavnice, vzeti denar pa se z obrestmi vred povrne iz tekočih prejemkov. V isto svrhu se hrvatskim članom članarina poviša na 3 K. Obseg knjig za leto 1908. se spravi v sklad z gmotnimi sredstvi; njih število ostane isto, le „Letopis“ se začasno opusti. — G. E. Kristana drama „Kato Vrankovič“ se je sprejela, istotako gospoda Vl. Nazora istrska priča „Veli Jože“ ter g. prof. Šantla ilustracije za ta spis. Načeloma so se sprejela v knjižni program glavna dela Shakespearejeva, pred vsem g. O. Zupančiča prevod „Sen kresne noči“, nadalje Dostojevskega „Spomini iz mrtvaške hiše“ v prevodu gosp. Vl. Levstika. Za prihodnja leta pride v poštev monografija iz Vrhovčevih spisov, na primer o francoski dobi, in izdanje starejših pesnikov: kakor Svetličica, Ledinskega, Trstenjaka.

† **Danilo Marjanovič.** Nekako 20. marca t. l. je v Zagrebu preminil za naglo smrtjo (kakor se poroča, vsled nesrečne ljubezni) jedva 19 letni brat znanega hrvatskega pisatelja in kritičarja Milana Marjanovića, rodom iz Kastva nad Reko. Njegova nenadna smrt se me je dojmila tem bolj, ker mi je pred poldrugim mesecem začel dopisovati glede slovensko-hrvatskega skupnega dela. Danilo Marjanovič je hotel napisati obsežnejšo študijo o novejši slovenski književnosti. „Že dalj časa spremljam z zanimanjem slovensko literaturo“, mi je pisal dne 10. februarja t. l. ter je nameraval na moj poziv priti za dalj časa tudi v Ljubljano, da bi tu na licu mesta proučil „ljudi i djela“; „medju ostalim imao bi i drugih ideja, na čije ostvaranje mogu se nadati samo u Slovenaca“. Za sedaj je hotel delati po svoji lastni, po okrajni učiteljski in čitalniški knjižnici v Kastvu. Dne 11. marca, torej teden dni pred smrtjo mi je javil iz Kastva, da se bode „skoro javil iz Zagreba o tej stvari, ki jo je bil med tem že začel“. Iskreno je obžalovati, da je iz naših vrst iztrgan nadepoln mlad trudenik. Človek je uničil delavca-literata.

Dr. Fr. Ilešič.

† **Simo Matavulj.** Bratski narod srbski je zadela huda izguba. Dne 4. p. m. je umrl v Belgradu nagle smrti najznamenitejši sedanjih srbskih beletristov, Simo Matavulj. Simo Matavulj je bil realist v najboljšem pomenu besede. Obogatil je srbsko literaturo z mnogimi pripovednimi deli trajne vrednosti. Spisal pa je tudi dramo „Zavet“ in je mnogo prevajal iz italijanščine in francosčine.

Listnica uredništva. — Gosp. Miroslav, Ljubljana. Vaši verzi pričajo, da ste s pridom čitali „Čašo opojnosti“. Zdaj gledite samo še, da se iznebite tujih vplivov! — Gosp. F. V. Maribor. Vaši „Verzi“ kažejo lep talent. Samo malenkosti so še, ki semtertja motijo. Naštevati hib Vam ne moremo, ker se pač čutijo, a je težko govoriti o njih! One popolne dovršenosti pögeršamo pač, ki jo zahtevamo dandanes v pesmi! Najboljša se nam zdi ona: „Odpusti Bog ti...“ Natisnili bi jo, a poznalo bi se, da je izločena iz celega cikla. Morda prihodnjik kaj!...

Narodna knjigarna

v Ljubljani, Jurčičev trg št. 3

se priporoča slav. občinstvu za dobavo **knjig vseh strok** in **vseh jezikov** ter za **naročevanje vsakovrstnih nepolitičnih časopisov**.

Z „Narodno knjigarno“ združena

trgovina s papirjem, pisalnimi in
— risalnimi potrebščinami —

je preskrbljena z najizbornejšim blagom in priporoča vsakovrsten **papir**: kancelijski, konceptni, pismeni, ministrski, dokumentni, ovitni, barvani in za pisanje na stroj; ima svojo bogato zalogo

krasnih kaset pisemskega papirja,

veliko izbiro vsakovrstnih svinčnikov, peres, peresnikov, radirk, čopičev, črnih, barv, kred itd. ter vse risarske in slikarske potrebščine zlasti za realce in gojence obrtne šole.

Nadalje je v zalogi bogata izbira

— **trgovskih knjig** —

vseh vrst v različni vezbi, istotako **notezov, beležnic, kupnih knjižic** in sploh vseh potrebščin te stroke.

